

SÜTŐ ANDRÁS

Az ugató madár

MAGYAROK HÁROM FELVONÁSBAN

Szereplő személyek

BODOR PÉTER, szobrász-műszerész-építész-geométra

GRÓF RHÉDEY CLAUDIA

PÉ VENCZEL, Marosszék főbírója

PÉ VENCZELNÉ

GERNYESZEGI NÉMETH JÁNOS, a királyi tábla elnöke

NÉMETH JÁNOSNÉ

MIKES MIHÁLY, főügyész

MIKES MIHÁLYNÉ

DÓZSA ISTVÁN, ítélőmester

DÓZSA ISTVÁNNÉ

NEUMANN SÁMUEL, ülnök és elmeorvos

NEUMANN SÁMUELNÉ

UJFALUSSY FERENC, börtönparancsnok

UJFALUSSY FERENCNÉ

MAKK JÓZSEF, tüzér ezredes

SZENTGYÖRGYI ÁBEL, lapszerkesztő

SZENTGYÖRGYI ÁBELNÉ

BERCSÉNYI PÁL, katolikus lelkész

ENYEDI MÁRTON, református lelkész

BOLOND, alias HORVÁTH CSONGOR

KOMISSZÁR, alias TOLDI ZSIGMOND

ZIMMERMANN IGNÁC, börtönőr

SZÉKELY LAJOS, börtönőr

NYÁRÁDI, vendéglős

Egy nyúlszörkalapos polgár

Káplár

Zenészek: Primás, Kontrás, Nagybőgős

Rabok, polgárok, fegyőrök, csendőrök

Jegyzet

Bodor Péter (1788–1849): székely ezermester. 63 méter hosszú, 8 méter széles, vasszeg nélküli fahidat készített a Maros fölé. Marosvásárhelyi zenélő kútjának (1820–22) mását a budapesti Margitszigeten építették föl (1935–36). Akadémiai Kislexikon, Bp., 1989.

Joggal kérdezheti tehát a néző vagy drámám olvasója: miként kerül Bodor Péter az 1851–54 között szervezett Habsburg-ellenes mozgalomba, a Székelyföldön is leleplezett, véresen megtorolt összeesküvés tagjai közé?

Csakis feltámadás útján.

Jómagam ugyanis nem történelmi életrajzot írtam Bodor Péterről, hanem olyan drámát, amelynek cselekménye 1849–55 között zajlik, s amelynek főhőséül a székely ezermester folklorizálódott alakját választottam. Bodor Péter, akár egy Rózsa Sándor, legendás alakká vált az emlékezésben. Életének ellenőrizhető tényei elkeveredtek a költött elemekkel. Ilyenformán jutottam ahhoz a szabadsághoz, amely lehetővé tette történelmi hőszám *életének* képzeletbeli meghosszabbítását néhány esztendővel.

Eljárásom mentességére szolgál az is, hogy a szabadságharc leverése után sokan kényszerültek bujdosásra, nevük megváltoztatására. Ne feledjük: az a korszak ez, amelyben szinte naponként támadtak tanúk, akik Petőfi Sándort látták hol itt, hol amott fölbukkanni. A remény s a bizonytalanság folyamatos hullámverésében az is előfordulhatott tehát, hogy élő embert soroltak a csatatéren elesettek közé. Erre a lehetőségre támaszkodva éltem magam is a képzelet jogával: „Talán nem is igaz, hogy Kolozsvárott meghalt Bodor Péter.” Főlöszleg hangoztatnom, hogy ilyet csak szépíró tehet. Ha történész követi el: a mítoszteremtés útjára téved; félrevezeti olvasóit. A drámaíró szabadsága nagyobb a historikusénál.

Az élő embernek házában elrettentésül szállított koporsó nem Jókai képzeletének műve; akit a 48-as szabadságharc után árulásért, besúgásért erkölcsi halottnak nyilvánítottak, arra egy-egy koporsóval is ráijesztettek a honfiak.

Orbán Balázs emlékiratából idézzük a következőket: „Tapferner major-auditor vérbére soproni törvényszéki elnökség volt, hol, míg közmegvetéssel fordult el mindenki tőle, lelkiismeretének kimaradhatatlan furdalásai üldözték s rabolták el álmait. 1860 egyik sötét éjjelén Sopron utcáján egy gyászos férfiak által képezett menet fáklyák közt koporsót emelve vonult Tapferner szállására, hol a gazdát hon nem találva, hálószobájába, ágya helyére tették le a körülrakott gyertyákkal megvilágított koporsót, s azután szótlanul távoztak. Tapferner, ki lelkiismeretének szemrehányásait a bor mámorába igyekezett már régóta fojtani, hevült fővel lépett szobájába, hol megpillantván a végzetes koporsót, iszonyatos rémület fogta el, egész testében remegve s »kegyelmet« kiáltva rogyott össze. Másnap az örület előjeleivel futott el Sopronból, s nemsokára elhalt; sírjára egy könny sem hullott, csakis átok és szidalom.”

A koporsós mozzanat Orbán Balázs följegyzése nyomán került a drámámba.

Sütő András

ELSŐ FELVONÁS

Míg a közönség begyűlik, az 1848–49-es magyar szabadságharc dallamait, szövegeit, életrajzait, szónoklatok foszlányait, ágyúhangjait, lovas rohamok dobaját, gyalogos századok vonulását, harangok zúgását halljuk. Szavalt és ének: Talpra magyar! Kossuth híres beszédeinek rövid részletei. A tragikus vég, az összeomlás zenéje.

Kürtész több irányból, majd fölmege a függöny. Szín: a város. A leverett szabadságharc utáni Marosvásárhely. Látványnak, játéktérnek egyik lehetséges változatát vázoljuk föl.

A Királyi Tábla tűzkárt szenvedett, emeletes épületének jobb és bal szárnya; ezeket a háttérben sokablakos börtön köti össze. A bejárat: kétszárnyú tölgy- vagy vaskapu, egyik végében kiskapuvval. A nagykapu homlokzatán fehér nyírfából készült, jól olvasható felirat: J. FRANZ DUX TRANS-SYLVANIAE.

Játékterek: a) egész hosszában az utcaként jelzett rivalda, b) közepén, a kapu mögötti tér, amely a cselekmény következményei szerint: bírósági tárgyalóterem, börtönudvar, vendéglő, c) a főkapu jobb oldalán börtön, bal oldalán Bodor Péter lakása, utca felőli frontján kiskapuvval, pihenőpaddal, lámpaszloppal. Az utcán, közvetlenül a börtön-kiskapu mellett őrbódé.

A háttér, amelynek alakzatai az égre rajzolódnak, a városnak mintegy sűrített mása. Templom, jól látható toronyórával, tűzvéstől kormosan. A börtön kőfalai, őrbódéval, ágyúival. A Postarét Golgota-hegye három fekete akasztóféval. Kormos falon fehér futórőzsa.

A háttérben túli háttér, a hegyeken túli hegyek mintájára a szabadságharcban megszervezett Erdélynek is metaforikus képe lehet. Tűz- és ágyúgolyó károsította, fehér templomtornyok erdejét mutatná a horizontfüggöny.

Első jelenet

Horváth Csongor, vagyis a Bolond meg a három zenész: Primás, Kontrás, Nagybögs. Az őrbódében Székely Lajos, aki csak akkor lesz látható, mikor elősettenkedik onnan.

BOLOND (jobbról jön az úton, kollégiumi tanárhoz illő öltözkében, énekelve, mögötte a három zenész lelkesen működve): Ácsi! Ti kisértetek engem vagy én benneteket? Nahát akkor! Da capo! (Újból kezdi a dalt, a cigányok kísérik.)

Vásárhelyi halastó, halastó,
Beleestem lovastól, kocistól,
Jaj istenem, ki vesz ki, hej, de ki vesz ki?
Sajnál-e még engemet valaki?
Jaj istenem, ki vesz ki, hej, de ki vesz ki?
Sajnál-e még engemet valaki?

(Leinti a zenészeket, s kiáltva kérdi föl az égre.) Sajnál-e még engemet valaki? Nem sajnál senki. (Zsebéből lapos pálinkásüveget húz elő, odanyújtja a Primásnak.) Ez a tiétek. Köszönöm, hogy elkísértetek. Kérlek: ugyanúgy a koporsómat is!

(Primás elsőnek kortyol, azután a Kontrás és Nagybögs. Közben – mintha személy szerint is a tiszteletükre szólna – három irányból három

trombitász hallik. A cigányok zavara. Aztán a város macskaköves utcáin vonuló csendőregységek bakancs- és csizmacsattogása. Őrsékváltások, egyebek. Amiként az erdőben madárdal: városunkban fegyveres emberek lábbelicsattogása jelez hajnalt, delet, alkonyatot. A zaj fölerősödik, a zenészek riadtan iszkolnak odébb, ki a színről.)

BOLOND (a zajtól ingerülten, körbefigyelve és erős kiáltással): Ruhe! Ruhe, verfluchte Hunde! (Csönd.) Na! Hogy nyelne el a pokol benneteket! (A padra roskadva félig magának, félig képzelt hallgatósnak szavalva.) Mert hallottuk a szót.

...

A vész kitört. Vérfagyaló keze
Emberfejekkel labdázott az égre,
Emberszívekben dúltak lábai.

...

Most tél van és csend és hó és halál,
A föld megöszült;
Nem hajszalánként, mint a boldog ember,
Egyszerre öszült az meg, mint az Isten,

...

(Egy pillanatra elakadva.)
mint az Isten... az isten, aki elborzadott
És bánatában ősz lett és öreg.

SZÉKELY (aki mindezt az őrbódéból hallgatta, csípőjén hosszú csővű stukkerrel és fenyegetőleg jöve): Mit csinált az öreg, tanár úr? Lenne szíves megismételni?

BOLOND: Ismétlés a tudás anyja. Meg-
őszült.

SZÉKELY: Az isten.

BOLOND: A fennvaló. Bánatában ősz lett, s én azt kértem tőle éjjel és nappal: hová tévé boldogtalan fiait? Nem a boldogokat persze, amilyen magad is vagy, Székely Lajos.

SZÉKELY (kissé röstelkedve): Már hogy lennék!

BOLOND: Székely létedre, dupla székelyként, originaliter is, neved szerint is, azzal a stukkerrel... Magyar rabokat őrizni...

SZÉKELY: Tanár úr, én már megkértem önt...

BOLOND: Hová tévé boldogtalan fiait az isten?

SZÉKELY: Megkértem önt... szépen kértem... Ne tessék annyit pofázni. Tessék megérteni: a szabadságharcot elvesztettük.

BOLOND: De te azért ne jártasd a szádat, stukkeres foglár! Véred nem hullott, csak az orrod folyt a szabadságért.

SZÉKELY: Hektikás voltam...

BOLOND: És már nem vagy az!

SZÉKELY: Istennek hála. De kérem önt, tanár úr, tessék már a helyzetet, a helyzetünket figyelembe venni.

BOLOND: Melyiket, te töksi? Minden helyzetben egy másik helyzet is benne foglaltatik.

SZÉKELY: Mondom. Ezek ötvenegyben jöttek be, tehát már két esztendeje, hogy Erdélyben állomásoznak a következő osztrák gyalogezredek...

BOLOND: Tudom.

SZÉKELY: Nem tetszik tudni, mert államtitok.

BOLOND: És te kifecseged.

SZÉKELY: Csak önnek mondom el, tanár úr! A huszonnégyes Párma stájerországa, a negyvenegyes Sivkovich bukovinai, meg aztán: negyvenhatos Jellasics, ötvenegyes Károly Ferdinánd, ötvenötös Bianchi galíciai...

BOLOND (fejét az ég felé emelve, homlokán kopogva): És betéve tudja!

SZÉKELY: Továbbá: nyakunkon a dzsidások, a tüzerezred (az ágyú felé mutat), meg a nyolcas csendőrezred.

BOLOND (legyint): Potomság!

SZÉKELY: Potomság! Ezt mondta Petőfi is Fejéregyházán! Potomság.

BOLOND (erős dübvel): Ruhe! Nyomorult hektikás! Petőfi nevét ne vedd a szádra!

SZÉKELY: Ne tessék rám kiabálni. Én eltűröm önnek, tanár úr, ám a parancsnokom...

BOLOND: Kérdezd meg Ujjfalussy Ferenc, pardon, Franz úrtól: mitől őszült meg az isten?

SZÉKELY: Ne tessék haragudni...

BOLOND: Attól őszült meg, fiam, hogy édes öcsémet, Károlyt is börtönbe vetették. És fel fogják akasztani. (Ordítva.) Tudod te ezt? Tudjátok, ti, hitvány janicsárok?

SZÉKELY (megszéppentem, könnyörgő hangon): Janicsárok, de halkabban. Tessék innen odébb állni (léptek zaja), jönnek is már! Tessék elvonulni. (Bizalmasan.) És máskor tessék meggondolni, mit muzsikáltat ön a cigányokkal. Jaj, Istenem, ki húz ki... azt mondják: politikai kérdés.

BOLOND: Hitvány janicsárok! Hitvány janicsárok!

(A színen nagyon rövid időre elsötétül. Katonazenekar hangjai, majd kiáltások a háttérben. „Antreten zum Appell! Achtung, achtung! Antreten zum Appell!” Láthatatlan katonai egységek csizma-bakancs csattogása. Aztán újból kigyúll fokozatosan a fény.)

Második jelenet

Nagyzenekari kísérettel vegyes kórus hangján, német nyelven az ún. Néphymnus harsog. (A szöveg szerzője Johann Gabriel Seidel, a zenét komponálta: Joseph Haydn.) A börtönudvar bal oldalán bírósági emelvény, jobb oldalán padok, rabokkal tömött. Háttérben a börtön nyitott ablakainak mindenképpen egy-egy rab. Fegyőrök, élükön Zimmermann és Székely. Ujjfalussy Ferenc börtönparancsnok a nyitott kapu sarkában várja magas vendégeit. A Néphymnus: „Tartsa Isten, Ovíja Isten / Császár-

runk s a közhazát!" A kirendelt rabok padso-
rainak szemközti végében vasketrec, benne Bo-
dor Péter ugyancsak rabruhában. Elmélyülten
sakkozik önmagával. A himnusz hangjaira jön-
nek majd be párosával: Gernyeszegi Németh
János és Pé Venczel, Dózsa István és Neumann
Sámuel, s egymagában: Mikes Mihály. Primás,
Kontrás, Nagybőgős, majd Komisszár.

PÉ VENCZEL (miután Németh Jánossal
együtt megáll Ujfaluassy előtt): Megkezdjük,
Ferikém?

UJFALUSSY: Kezdjük, ha te is jónak látod.

PÉ VENCZEL: Jónak látom.

UJFALUSSY: Achtung! (Csönd. Pé Venczel és
Németh előtt tisztelegve.) Kegyelmes főbíró
uram, excellenciás elnök úr! Tartsa Isten
Császárunk s a közhazát!

NÉMETH: Tartsa is, óvja is!

UJFALUSSY: Őrség! Rabság! Tiszte-legj!

(Őrség, rabok gyülekezete: „Heil! Heil! Heil!”
Németh és Pé Venczel elfoglalja helyét a bírói
emelvényen. A himnusz hangja, miközben Dó-
zsa István és Neumann Sámuel jön, megállás,
csönd.)

UJFALUSSY (tiszteleg): Ítélmester és ülnök
úr! Ujfaluassy börtönparancsnok...

DÓZSA: Tudjuk.

UJFALUSSY: Tartsa Isten! Óvja Isten Csá...

NEUMANN: ...szárunk s a közhazát! Szer-
vusz!

UJFALUSSY: Őrség, rabság! Tisztelegj!

(Őrök, rabok: „Heil, heil, heil!” Dózsa és Neu-
mann elfoglalja helyét a bírói emelvényen. Új-
ból a himnusz refrénje, miközben Mikes jön.)

UJFALUSSY (tiszteleg, majd miután beállt a
csönd): Főügyész úrnak alázatosan jelen-
tem...

MIKES: Fölösleges. (Bizalmasan Ujfaluassyhoz.)
Csapolt sört ittunk. Most nekem is csapolni
kellene. Direkciót mondjál.

UJFALUSSY: Az akasztófától jobbra, húsz
méterre. A meszelt árnyékszék. Őrség, rab-
ság! Tiszte-legj!

(Őrök, rabok együtt: „Heil! Heil! Heil!” Mikes el-
siet a megjelölt irányba, ahonnan később tér meg
s foglalja el helyét a hivatali férfiak sorában. Uj-
faluassy Bodor Péter ketrece mellett áll meg, hogy
végighallgassa a közleményeket. Csönd.)

NEUMANN (ünnepélyesen fölállva): Uraim!
Vádlottak és elítéltek! Azok számára, akik-
nek újdonság vagyok, engedtessek meg be-
mutatkoznom. Doktor Neumann Sámuel
elmeorvos vagyok, és egyben a királyi táb-
la ülnöke. Ülnöki mivoltomban az elnök-
nek, Gernyeszegi Németh János prezidens
urunknak adom át a szót. A szavakat, ame-
lyek az örömmek sugarait lövellik javuló
sorsunk egére.

SZENTGYÖRGYI ÁBEL (a rabok közül, rab-
ként): Halljuk, halljuk a sugarak lövellését!

(Egy szál kacagó fegyenc, akinek hangja az ijedt-
ségtől hirtelen szakad meg.)

UJFALUSSY: Ruhé! Szentgyörgyi Ábel szer-
kesztő urat fölkérem, szíveskedjék a lövel-
lés dolgában...

SZENTGYÖRGYI ÁBEL (fölemelkedve):
Meá kulpá! Meá kulpá!

NÉMETH (hangját ünnepélyesen rezegtetve, az
immár talpra emelkedett társasághoz): Nos,
Josephus Franz Dei gratiae imperator Aust-
riae, rex Hungariae, dux Transylvaniae etc.
az Úrnak 1853-ik esztendejében mai napon
elhatároztuk: a felségáruló, szökött Kossuth
Lajos külföldi ügynökei által létrehozott
összeseküvésnek utolsó erdélyi fészkeit is
mihamarabb meg kell semmisíteni. Mind-
azok, akik a császári országlásnak Magyar-
országon és Erdélyben tervezett megbukta-
tásával és ezen koronaországoknak a Mo-
narchia kötelékétől elszaggatásával egy Kos-
suth Lajos alatt működendő uralkodást kí-
vántak megvalósítani, méltó büntetésben
fognak részesülni. Világos?

SZENTGYÖRGYI ÁBEL: Nagyon is Vilá-
gos!

PÉ VENCZEL (ingerülten): Szentgyörgyi
Ábel rabtársunkat, bocsánat (kacagás), hon-
fitársunkat fölszólítottam a tiszteletteljes vi-
selkedésre.

SZENTGYÖRGYI ÁBEL: Meá kulpá!

PÉ VENCZEL: Mikes Mihály főügyész urat
hallgassák meg kellő tisztelettel. Misikém,
gyere már.

MIKES (az árnyékszék felől érkezve, hatás-
növelő körülményekkel): Kegyelmi rendelet!

(Hatalmas éljenezés, vivátozás, a himnusz vég-
akkordja, majd csönd, amelyet Mikes szavai tör-
nek meg. Bodor sakkozik.)

MIKES: Nos, Josephus Franz, Dei gratiae legmagasabb kegyosztó hatalmunk szerint elhatározzuk. Törvényes bizonyítékok híján az összeesküvés vádjá alól fölmentetik Zeyk László és nyolcszázhetven társa Marosvásárhelyt, Csíkszeredában, Kolozsvárott et cetera. Így tehát a jelenlévők mindahányan szabad madarakká lettek. Minekünk pedig, akik városunk ügyeit rendezzük, nem kicsiny szerepünk volt a kegyelmi rendelet kieszközölésében. Nem érdem ez! Kötelességünket teljesítettük!

(Éljenezés, vivátozás, a himnusz végakkordja, majd csönd.)

SZENTGYÖRGYI ÁBEL *(a rabok közül kiváltan, harsányan)*: Tisztelt főbíró úr, főügyész úr, elnök úr és ülnök urak! Szabadulásom és szabadulásunk öröme, a császár öfelsége tiszteletére, kérem tisztelettel, hallgattassék meg rövid versezetem, amely hangzik ekképpen...

(Hangok: „Halljuk! Halljuk!”)

NÉMETH: Örömmel, örömmel!

SZENTGYÖRGYI ÁBEL: Az igazi poeta tömlöcben is népének lángoszlopa marad, így a szent fát félre nem teheti, szögre nem akaszthatja, hanem elharsogja kelettől nyugatig:

Vidulj, vidulj nemzetünk!
Jobbra fordul életünk, mert:
Ferencünk és Józsefünk
A tátongó szakadékból,
Halálnak torkából
Mentett ki bennünket,
Megszédítetteket...

(Csönd.)

BODOR PÉTER *(jól hallható sakkfigura-koppanással a ketreben)*: Matt! Legyőztem magamat!

UJFALUSSY: Csönd legyen ott, Bodor úr!

(Csönd.)

SZENTGYÖRGYI ÁBEL: Hála-gálaműsorunk címe: Ferencünk és Józsefünk vivát, crescat, floreat! Éljen a magyar szabadság!

(Rabok viharos tánca, éneke, amelyek refrénje: „Ferencünk és Józsefünk” stb. Prímás, Kontrás, Nagybögös működik; nincsenek rabruhában. Csattanás, ám műkedvelő szintű finálé után

a hivatalos testület elismerő tapsa, éljenezése, melyet Ujfalussy érélyes hangja szakít félbe.)

UJFALUSSY: Őrség, rabság, sorakozó! Eskü-tétel és újabb kegyelmi rendelet következik!

PRÍMÁS *(Zimmermannhoz)*: Nagyságos ezredes úr!

ZIMMERMANN: Ezredes az apád fajankó fia, te vaksi!

KONTRÁS: Nekünk is vége van a háromnapos áristomnak?

NAGYBÖGÖS: Nekünk is megkegyelmeztet a császár?

SZÉKELY: Nektek is, de ha még egyszer azt húzzátok, hogy Vásárhelyi halastó, jaj istenem, ki húz ki...

ZIMMERMANN: Kossuth Lajos, ugyebár!

PRÍMÁS: Soha többet, amíg élünk! Becsület-szavamra, mert úgy szép a magyar, ha becsületszavát is adja...

ZIMMERMANN *(az akasztófára mutatva)*: Ott lesztek szépek, ott fenn az akasztófan!

ZENÉSZEK *(mind)*: Jajistenem, ne hagyj el bennünket! Halállal fenyegetnek a muzsikálásért! Hallod, Jézus? Mivel fenyegetnek?

SZÉKELY: Ácsi!

PRÍMÁS: Nagyságos tábornok úr, vakuljak meg mind a négyen mind a nyolc szemünkre, ha még egyszer efféléket muzsikálunk annak a bolondikus tanár úrnak. Essünk belé vásárhelyi halastóba, gödörbe, szakadéka vagy akár a budiba is nyakig, tekintetes uram! Úgy fogunk hallgatni, mint szar a fűbe, süket disznó a búzába, mert némaságban, hallgatásban szép a magyar, hát akkor a cigányprímás, kontrás, nagybögös, ezredes jóuram!

ZIMMERMANN: Abtretten! Lelépni!

(A zenészek elhordják magukat.)

DÓZSA ISTVÁN: Kérem Bodor Péter elővezetését.

UJFALUSSY: Székely, Zimmermann!

(A két börtönőr futva jön, és parancsot vár.)

UJFALUSSY *(némán inti, hogy a rabot vezessék ki ketreceből)*.

ZIMMERMANN *(a ketrechez lépve)*: Tizenhetes! Kilépni!

BODOR *(a sakkasztó fele hajolva rá sem hederít a folszólótóra)*.

SZÉKELY *(aki szabály szerint a ketrec ajtajának másik oldalán állt meg)*: Bodor úr! A kegyelmi rendeletek napján bár tessék ide figyelni.

BODOR: Mit akartok?

ZIMMERMANN: Önt elővezetni!

BODOR: Nem óhajtom.

ZIMMERMANN: Parancsot teljesítünk, nem az ön óhaját.

SZÉKELY: Várja önt az egész atyaistenség, Bodor úr.

ZIMMERMANN: Mi az, hogy Bodor úr? Tizenhetes! Vigyázz! Stillstand!

BODOR: Ezen a nyelven az agaraddal beszélj. Mert én nem értem.

ZIMMERMANN: Három éven át megértette.

BODOR: Mostantól kezdve nem értem.

SZÉKELY: Akkor magyarul mondom. Tessék már kijönni abból a ketrecből!

UJFALUSSY *(türelmetlenül a bírósági asztaltól)*: Mi lesz ott már?

ZIMMERMANN: Jelentem alássan, nem akar kijönni!

BODOR: Az én ketrecem az én várom.

UJFALUSSY *(a ketrec felé jöve)*: Megbolondult? Először nem akart bemenni. Most meg nem akar kijönni. Heraus! *(Int a két őrnék, hogy tűnjön el. Azok elhúzódnak. Bizalmas, baráti hangon.)* Péter, ne számárokodj. Gyere ki. Szabadlábba helyeztetel.

BODOR: Miért nem ezzel kezdtétek?

UJFALUSSY: Mert e pillanatban ez még álamtitok. No, gyere már!

BODOR: Nem kell a szabadláb.

UJFALUSSY: Az istenre kérlek, Péter!

MIKES: Mi az? Nem kezdjük meg?

UJFALUSSY *(újból hivatalosan)*: Tizenhetes fegyenc! Kivonulni!

BODOR: Se ki, se be! A magam részéről befejeztem a vonulásokat. Befejeztem az ug-rándozást a nyelvtan grádicsain: én, te, ő, mi, ti, ők, de főleg Ti – nem érdekelték. Egyedül csak Én maradtam, solo solissimo.

UJFALUSSY: Urak! Segítetek! Azt hiszem, megzavarodott.

MIKES *(igyekezik elsőként a ketrechez)*: Bodor úr, az istenre kérlek!

BODOR: Tizenhetes! Így szólítsatok!

MIKES: Akkor legyél tizenhetes, de könyörögök, ne marhaskodj!

(Neumann, Dózsa és Pé Venczel is eljön. Körülállják a ketrecet. Könyörgő istentisztelet a rácsokon átal. Németh a helyén marad.)

DÓZSA: Ha nem érdekel a sorsod: a te bajod, Péter. De kötelességed meghallgatni a bíróság végzését.

NEUMANN: Olvassátok be neki a rácsokon keresztül.

PÉ VENCZEL: Lehetetlenség.

NEUMANN: Nem hallja meg?

PÉ VENCZEL: Tiltott eljárás. Az elítéltnék a hadbírósi döntést tiszteltteljes álló helyzetben és szabadon kell meghallgatnia.

BODOR: Szabadon! Az ítélethallgatás a szabadság legszebb állapota!

DÓZSA: Nem akarsz hát a rácsokon kívül kerülni?

BODOR: Honnan tudod, hogy én vagyok belül?

NEUMANN: Mert a kint és bent fogalma egy papagájnak is evidencia.

BODOR: Én úgy látom innen, hogy ti vagytok a rácsok mögött. Be akartok engem csalogatni magatok közé. Rosszat sejtetek, se-hova se megyek!

MIKES: Ez becsavarodott!

DÓZSA: Megháborodott!

PÉ VENCZEL: Rács mögött képzeled magát szabadnak!

BODOR: Szabadnak – hozzátok képest.

NEUMANN: Hozzánk viszonyítod.

BODOR: Nullát nullához!

NEUMANN: Vigyázz, Péter! Ez nem matematika, hanem politika!

MIKES: Szépen kérlek, Péter...

BODOR: Tizenhetes!

MIKES: Tizenhetes, de ha megkutyárod magad, leszel te még tizennyolcas is. *(Enyhülten, rábeszélő hangon.)* Péter, jer oda már elibénk, hallgasd meg a fölmentésedet. Mi könyörögünk ki neked, jóember!

DÓZSA: Jó az, amit csinálsz? Itt és most és nekünk jó lesz ez?

PÉ VENCZEL: A szabadság dupla nulla? Miként fogják ezt Bécsben értelmezni?

BODOR: Ha nem hülyék, úgy, ahogy én is...

NÉMETH *(az asztalról ordítva)*: Ne könyörögjetez neki! Vesszen a maga dögibe! Én ezt a kutyakomédiát mindjárt berekesztem! Ne élj vissza az elnök urak türelmével!

TÖBBEN *(könyörgő és ijedt hangon)*: Péter! Szánd meg magad és szabadságodat! Ne élj vissza az elnök urak türelmével!

BODOR: Hat ökörrrel se húztok ki!

PÉ VENCZEL: Mi ütött beléd? Csúfot űzöl a bíróságból? A feljebbvalóságból?

BODOR: Álmodtál.

PÉ VENCZEL: Álmodtál!

BODOR: Üzent a Fennvaló.

PÉ VENCZEL: Mit üzent?

BODOR: Hogy el ne mozduljak innen. Érttem küld valakit.

PÉ VENCZEL *(a többihez)*: Valóban megháborodott!

UJFALUSSY: Székely! Zimmermann! Őrség! *(A szólítottak mind berohannak és parancsot várnak.)* Vigyétek innen ezt a ketrecet!

ZIMMERMANN: Rabostul, kapitány úr?

UJFALUSSY: A ketrec megy, a rab helyben marad.

ZIMMERMANN *(parancsként a többihez)*: A ketrec megy, a rab marad. *(Az örök „leemelik” Bodor feje fölül a ketrecet. Hátra viszik. Székely Bodor lábairól leoldja a láncos vasgolyót, kiszedi alóla a széket, s egy visszatérő társával elcipeli a sakkasztalkát is.)*

DÓZSA: Isten hozott, barátom, közibénk! Ki van most a rácson belül? Ki a rácson kívül? He?

UJFALUSSY: Zimmermann!

(Zimmermann futva jön Székellyel. Közreveszik Bodort, miközben az urak elfoglalják a helyüket az emelvényen. Ujfalussy a rab mögött áll. Csönd.)

NÉMETH: Mi volt ez, doktor?

NEUMANN: Extrovertált állapotából a fogoly átcsapott introvertált letargiába, miből kifolyólag ellentétébe fordult át a korábban

tapasztalt Minderwertigkeistgefühll érzete, amelynek ugyanis...

NÉMETH: Magyarul, doktor, a kutya mindenségit, mert ha el is veszett Magyarország, magyarok maradtunk!

NEUMANN: Magyarul a fogoly azt mondta, hogy mindannyian megcsókolhatjuk az északi fertályát.

NÉMETH: Ezért huszonöt botütés járna, nem a jóindulatú szolidaritás részünkről. Hát ezért könyörögtek ki neki a kegyelmet a szebeni katonai bíróságnál? Hát megérdemelte? *(Mikeshez.)* Főügyész úr, fegyelmezze meg a rakoncátlan foglyot! Tétesse le vele a fogadalmi esküt! Mert ára is van a szabadulásnak, nem csak haszna és öröme!

MIKES: Tizenhetes fogoly! Térdre! *(Aztán, hogy az nem mozdul.)* Ismétlem a törvényes szabályt: térdre!

BODOR: Ó, mily fölemelő és csodálatos a térden kivívott szabadság! *(Sapkáját levéve feltérdre ereszkedik.)*

MIKES: Mondja utánam: én, Bodor Péter, esküszöm az élő istenre, az Atyára, a Fiúra és a Szentlélekre, Isten dicsőséges szülőanyjára, Szűzmáriára és Isten minden szentjeire és kiválasztottaira...

BODOR: Én, Bodor Péter, esküszöm az élő Istenre, az Atyára, a Fiúra és a Szentlélekre, Isten dicsőséges szülőanyjára, Szűzmáriára és Isten minden szentjeire és kiválasztottaira...

MIKES: ...hogy mindazt, amit csak megtudtam az ellenem indított pörnek tárgyát képező tényekről...

BODOR: ...hogy mindazt, amit csak megtudtam az ellenem indított pörnek tárgyát képező tényekről...

MIKES: ...a velem szemben tanúsított börtönbeli...

BODOR: ...bánásmódot szigorúan titokban fogom tartani, soha senkinek azt föl nem fedem.

(Ettől kezdve, hogy Bodor kiszedte Mikes szájából a szót, és emlékezetéből mondja a szöveget, a főügyész elkepedten hallgatja, kezéből szinte kiejti a börtönbeli szabályok könyvét, s az eskünek egy-egy fordulataán ajka némán remegi a szót.)

BODOR (a fentiek magabiztos folytatásaként): Istennek, királynak, hazának, bár utóbbi kettővel nem nagyon dicsekszünk, megjegyzés tőlem, B. P., töretlen hitet, hűséget fogadok, minden felségsértő szándékot magamban megsemmisítek. Kötelezem magamat, hogy eskümnél fogva kész vagyok s leszek fölfedni és megelőzni, szóban és írásban följelenteni minden szándékot és veszedelmet, amely az államot... (Pillanatnyi kihagyás.)

MIKES (úgy véli, megint szerepébe kerül): A királyt!

BODOR: Ne-ne! A trónt és a királyt fenyegetné, mivel a királynak nemcsak arra van szüksége, ahová maga is egyedül jár, hanem emellett a trónjára is, kiegészítés újból tőlem, B. P., Isten engem úgy segítjen!

MIKES: Tizenhetes fogoly! Mi volt ez?

BODOR: Fölmondtam a lojalitás-leckét. Annnyit tanították itt már, hogy a könyökön jó ki, meg másutt is, tisztesség ne essék szólván.

MIKES: Tessék fölemelkedni! (Bodor nem mozdul.) A szebeni törvényszék fölmentő ítéletét tiszteletteljes vigyázzállásban kell meghallgatni. (Bodor föláll.) Úgy! Fölmentő végzés! Bodor Péter marosvásárhelyi építész-műszerész-geométra és tüzér őrnagy...

(Mikes szavait a rabok harsány éljenezése zavarja meg. Ének: „Az Isten tartsa meg, az Isten áldja meg! Éljen, éljen soká!” Trombitaszó.)

UJFALUSSY (jön, mögötte Komisszár): Achtung! Őrség! Vigyázz! Rabság! Abtretien! Lelépés! In-dulj! (A rabok kivonulnak. Csönd.)

KOMISSZÁR: Főbíró úr! Tisztelt bíróság! Báró Heyerle ezredes, a Mozgó Büntető Bizottmány elnökének személyes megbízásából hozom átadás végett őcsászári felségének saját kezűleg jegyzett jóváhagyását azon ítélet ügyében, amely a szebeni törvényszék Bodor Pétert fölmentő végzéseként nullifikáltatva a büntető eljárás ötödik haditörvénycikke alapján módosult.

PÉ VENCZEL: Módosult!

KOMISSZÁR: Módosult! (Az iratokat leteszi az asztalra. Senki nem nyúl érte. Csönd. Komisszár távozik. Az urak kézről kézre adják

az ítéletet, de senki nem tekint bele. Végül Mikeshez kerül.)

MIKES: Nos, Josephus Franz, Dei gratiae imperator Austriae, Dux Transsylvaniae etc. elhatároztuk: minekutána Bodor Péter marosvásárhelyi építész-műszerész-geométra és tüzér őrnagy fegyveres részvétele 1849-ben a császári országlás ellen törvényes bizonyítást nyert, a szebeni haditörvényszék végzését, amelynek alapján kötel általi halálra ítéltetik: jóváhagyjuk. Kelt Bécsben, anno Domini... Vádlott megértette?

BODOR: Értette a nagy nyavalya, hogy mindnyájatokat kitörne! Ezért tettem le a pofabefogási esküt? Hát nem jól sugallta nekem az Isten, hogy maradjak ott a rácsok mögött? Hogy jobb odabent a rabság biztonsága, mint idekint a szabadság veszedelme? Kutyára bízott szalonna lett a szabadságunkból, kuvaszok!

MIKES: Szívemből sajnálom, Bodor Péter, hogy minden segítő szándékunk dugába dőlt. (Csönd, csizmakopogás.)

Harmadik jelenet

(A Komisszár híján az előbbieket, majd Rhédey Claudia.)

CLAUDIA (be, majd megáll Bodor előtt): Lajos! Mi történik itten?

BODOR: Tőlük kérdezd. Ők tudják.

PÉ VENCZEL: Kérem jegyzőkönyvbe venni: Rhédey Claudiától először nekem kell megkérdezni: kinek az engedélyével teszi föl kérdését a kegyelmes grófnő?

CLAUDIA: A belügyminisztérium engedélyével jöttem ide megkérdezni: mi történik itten?

PÉ VENCZEL: Az történik, méltóságos grófnő, hogy ez az ember nem Lajos, hanem Péter. Bodor Péter.

CLAUDIA: Bodor, de nem Péter, hanem ahogy mondom: Lajos. Te miért nem figyelmeztetted őket? Miért nem mondtad, hogy Bodor Lajos vagy?

BODOR: Bosszantott volna, hogy bolondnak néznek.

CLAUDIA: Annyira nem bírják az igazat elviselni?

BODOR (aki csak most kezd a grófnővel egy búron pendülni): Talán elviselték volna, de nélküled nem tudtam azt bizonyítani. Nélküled én itt Bodor Péter vagyok, akit most föl fognak akasztani.

CLAUDIA: Megbolondultak az urak?

(Berzenkedés a magisztrátus tagjai között.)

MIKES: Kegyelmes grófnő! Méltóságodnak, családjának és fejedelmi ősnének tisztelőjeként mondom: nem bolondultunk meg. Minékünk, a nemes város magyar vezetőjének nem öröm magyart akasztatni. Mi a feleséges császár és a király döntését vagyunk kötelesek végrehajtani, miután Bodor Péter szebeni fölmentését Őfelsége nem fogadta el.

CLAUDIA: De tudják önök, hogy akit elítélték: nem létezik?

MIKES: Mi lennénk a legboldogabbak...

PÉ VENCZEL: Minékünk nem öröm magyart akasztatni!

NEUMANN: Nemzeti gond és lojalitás malomkövei között őrlődünk, méltóságos grófnő!

CLAUDIA: De tudniok kellene, hogy Bodor Péter, a híres-nevezetes székely ezermester, aki hadi tudományokban Gábor Áront is meghaladta, immár nincsen az élők sorában!

BODOR: Nincs!

MIKES: Honnan tudtuk volna, mikor...?

CLAUDIA: Az a Bodor Péter tehát, aki Bem József altábornagy tüzéinek orgonaágyút, láncos golyót gyártott, és gyutacsüzemet létesített... az a csodálatos férfiú...

BODOR: Na-na!

CLAUDIA: ...akinek templomi orgonái szólnak Erdély-szerte... a művészi és tudós képzeletnek ez a hatszárnyú angyala...

BODOR: A csipogóját!

CLAUDIA: ...ez a ritka képességekkel megáldott ember 1849. augusztus hatodikán Kolozsvárott Bem Józsefre várván, annak hivatali előszobájában meghalt.

BODOR: Isten nyugtassa meg!

PÉ VENCZEL: Nyugtassa, de akkor ki ez az ember?

BODOR: Hát éppen ez az!

CLAUDIA: Egyszerű, kérem! Bodor Péternek az ikertestvére, Lajos.

NÉMETH: Lajos! Hát ilyet én még... Lajos! (Dózsa csitítja.)

CLAUDIA: Mindkettőnek az iratai, melyek a halott halotti mivoltát, az élőnek eleven mivoltát törvényesen igazolják, íme, itt vannak, uraim! (Átadja Mikesnek.)

MIKES: Megvizsgáljuk, méltóságos grófnő. De nem lesz kissé hihetetlen... odafönt?

CLAUDIA: Onnan jövök... odafönről, nem idelentről, a Tyúkszer utcából.

NEUMANN: Engem ez megnyugtat, és minden kételyt el kell majd oszlatnunk... Ha van rá bizonyíték! Ha vágyaink a kegyelmes grófnő bizonyítékaival kiegészítetnek...

CLAUDIA: Ebben az országban ma minden hihető és minden hihetetlen. Él-e Petőfi? Meghalt-e Petőfi? Hinni szeretnők, hogy köztünk bujdosik valahol, és rettegünk attól, hogy mégis elesett. De miért ne élne, mikor a fejére vérdíjat tűztek ki? Hol van Kemény Zsigmond? Jókai! Élnek-e még a Telekiek? Sándor és László! Élnek-e mind a bujdosók, akik álneven próbálják menteni magokat? Nos, uraim: ha nehezen hiszik el önök is, hogy egyesek élnek még, miért nem tudják elhinni, hogy Bodor Péter meghalt?

MIKES: Mi csak azt mondjuk, hogy esetleg... odafönt... a kétely...

CLAUDIA: Odafönt boldogok, ha valaki, akit ma halálra kellene ítélni, már korábban meghalt.

BODOR (énekel): Megyek síromba, nyugodalomba...

CLAUDIA: Ne menj sehová! Az urakat pedig fölkérem, kísérjenek el engem Kolozsvárra, hogy megmutassam önöknek a Házsongárdban Bodor Péter sírját. Mikor indulunk?

NÉMETH: Az Úr csodásan működik, és titkát csak az asszonyokkal osztotta meg. (Kalapácsütés.) Mindent berekesztek.

UJFALUSSY (a fegyőrökhöz): Abtretien!

(Bodor mellől a két foglár lelép, kilép.)

CLAUDIA (Bodor karjaiban): Te Péter! Majdnem elpatkoltál!

BODOR: Tavaly ősz óta várlak. Csak álmaimban láttalak! Feltámadásom és gyehe-nám! (Nevetés.)

(A fény fokozatosan kialszik, trombitaszó, majd a vonuló fegyőrök robaja-dobaja.)

Negyedik jelenet

Bolond. Talpig gyászban, újságárusként jön, ideoda bedobván a Székely Gyutacsnak egy-egy példányát.

BOLOND: Megjelent, megjelent, bár a szomszéd följelent, megjelent a Székely Gyutacs! Szabadlábbon szerkeszti lapját újból mártírfőszerkesztőnk, Szentgyörgyi Ábel! Báró Heyerle katonai bírósági ezredes lett az erdélyi Mozgó Büntető Bizottmány elnöke! Éljen és mozogjon ellenünk báró Heyerle! Halálos ítélet árnyékában a Székelyföld hősei, Kossuth Lajos lelki gyermekei! Gálfi Mihály unitárius ügyvéd, Török János református tanár, Horváth Károly... Horváth Károly, édes öcsém, földbirtokos, életének tavaszi virágzásában, huszonöt évesen...! Megjelent a Székely Gyutacs! Alulírott, Horváth Csongor a császárhoz folyamodom! Horváth Károly helyett engem akaszszanak föl, hogy édes öcsém a gyermekeit fölnevelhesse!

Éljen a magyar szabadság! Éljen a besúgó!

Erőt nem vehet rajtunk idegen önkény!

Magyar nem vész el csak magyar által!

(Leül a padra és maga-magának szaval.)

Sokra sír, sokra vak börtön borul,

Kik élünk, járunk, búsan, szótlantul;

Van, aki felkél és sírván megyen

Új hont keresni túl a tengeren.

Új hont keresni túl a tengeren.

Ötödik jelenet

Bolond, Komisszár, Káplár.

BOLOND: Petőfi Sándort láttam álomban. Halljátok, emberek? Éjszakára hagyjatok nyitva ajtót, ablakot! Sándor kérhet mene-

déket minden magyartól, minden pillanatban.

KOMISSZÁR (háta mögött Káplárral megáll Bodor előtt): Milyen Sándor jöhet? Melyik Sándor?

BOLOND: Bach Sándor belügyminiszter úr, kiváló barátom.

KOMISSZÁR: Akkor most velünk jössz, domine!

BOLOND: Hozzá tetszett lódítani, mert én már nemigen.

KOMISSZÁR: Nemigen? Mi ez az öszvér-szó?

BOLOND: Se nem számár, se nem ló.

KOMISSZÁR: Káplár! Pofátlankodásért előszó gyanánt ülepen rúgni!

BOLOND (miközben a káplár nekihazakodik a rúgásnak): Az istenért, jóemberek! Ne vesztitek el a fejeteket! Nem elég, hogy elvesztettük a szabadságharcot? (Egy rúgás után.) Jaj! Jaj, ne! Ne! A második rúgás maradjon nehezebb időkre, mert itt az igazolványom. (Káplár felé nyújtja, ám az csak inti, hogy a komisszár urat illeti.) Komisszár úr... tessék ezt gyorsan megnézni, még mielőtt az ön vadzsamara tovább rugdosódna!

KOMISSZÁR: Hogy mersz így beszélni? Börtönbe csukatlak.

BOLOND: Ott Magyarországtól már nincs több hely.

KOMISSZÁR (a papírját átveszi): Akasztás után a nyelvedet külön kell majd agyonverni. Ez tehát Neumann doktor hivatalos igazolása.

BOLOND: Tudományosan számon tartott hivatalos hülye vagyok. Így mondják – a nálamnál hülyébbek.

KOMISSZÁR: Horváth Csongor volt magyartanár... labilis idegrendszerű, extrovertált hysteroid pszichopata... szülei satöbbi... apa moráldebilitása következtében az anya szenzitív schizoid, valamint adaptációs... izé-mizé... doktor Neumann Sámuel. Szabályos és hivatalos diliflepní. Sajnos. Ilyenformán, kedves tanár úr, menjen a fenébe, fogja be a száját, míg nem leszek magam is labilis. Nekem ne politizáljon, ne Petőfi Sándorozzon itt, a schizoid csillagát, mert én úgy rúgom seggbe, hogy extrovertáltan

az édes anyukájának az ivartáskájába repül, értem?

BOLOND: Ha meg tetszene ismételni...

KOMISSZÁR *(magából kikelten)*: Elég! Lelépni!

BOLOND: Oly gyönyörű körmondát volt, akár egy glória... csodás fénykoszorú a nemzeti bölcsesség tar feje fölött. *(Szalutálva.)* Gratulálok! Tessék! Székely Gyutacs.

KOMISSZÁR *(haját tépve)*: Azt a hétfájdalmú, szentséges...

BOLOND *(gyorsan el)*.
(A fény kialszik, közben Claudia kacagása meg a Bodoré hallik.)

Hatodik jelenet

Az újból kigyúló fényvel együtt jön: Claudia, Bodor, később Zimmermann.

CLAUDIA *(a börtönudvarról jövet, a börtönkapuban megállva, s a még mindig rabruhás Bodort vizsgálva)*: Akkor tehát így hagyod el a fogvatartási helyet? Díszmagyarban? No! Azért snájdig vagy! Így is tetszel nekem.

BODOR: Meglátod majd a kolozsvári dísz-egyenruhámat! Zimmermann hozza.

CLAUDIA: Te Péter... Azon a napon, mikor Kolozsvárott *(hamiskásan)* meghaltál, mi volt a rangod? Örmester?

BODOR: Örnaszád!

CLAUDIA *(hátba üti)*: Üresen jár a szád! Hadiférfiú vagy te, de nem hadihajó. Szóval? *(Leülnek a padra.)*

BODOR: Örnagy, mint Petőfi Sándor. De ekkora csatát, mint te mostan: sohase nyertem. Mitől lettél ilyen erős? Ilyen találékony?

CLAUDIA *(keuncog)*: Emlékszel? Amikor mireánk, feredőző lányokra leselkedetek fickó legények, a térdem láttán akkorát ugrottál, mint egy baknyúl a hajtásban! Mitől szökkenél akkorát, Péter? *(Mély hangon.)* Szerelemből kifolyólag! Hát így.

BODOR: Hm. Akkor még nagyokat tudtam ugrani!

CLAUDIA: Ó, szegény elaggult, kivénhedt és megélemedett...

BODOR: ...szenes csutak...

CLAUDIA: ...és göcsörtös, pókos lábú...

BODOR: ...öreg ló...

CLAUDIA: Öreg lóra könnyebb terhet rakni, márpedig én, tudhatja kend, jó kis terű vagyok... édesanyám jánya vagyok... hogy énekeltük ezt Bözödön? *(Énekelei.)* Édesanyám jánya vagyok, kerekdinnyefarú vagyok! Annak adok, akinek akarok, mégis egészbe maradok!

BODOR: Halt! Osztozni, pontosabban: osztódni, mégis egészben maradni: matematikai lehetetlenség. *Contradictio in adiecto.*

CLAUDIA: Asszonyról szólván: tévedni tesszik, Maestro! Az ön matematikája tehát megbukott, a dolog ugyanis: *probatum est!*

BODOR: Válaszát, kegyelmes grófnő, csak úgy fogadhatom el, ha kerekdinnyefarú énekünkben az a sok mindenki – egyedül én vagyok.

CLAUDIA *(kacagva)*: Egyedül ti!

BODOR: Mert ők én vagyok, én pedig ők voltunk. Így kell az öreg legénynek belemnyugodnia lsten akaratába.

CLAUDIA: Még szerencséd, hogy az örökzöldfélékhez tartozol.

BODOR: Kaktusz, amely hetvenéves korában virágzik... De lesz aztán haddelhadd! *(Játék, kacagás.)*

CLAUDIA: Azt is várom, te! Te puszpáng és ébenfa, mely se meg nem vénül, se meg nem pudvásodik.

ZIMMERMANN *(jön a börtönudvaron át)*.

BODOR: Jön a hülye smasszer, hozza a dísz-egyenruhámat. Claudia! Azt tudjam legálább, hol vagyok eltemetve? Sokan fogják ezt kérdezni.

CLAUDIA *(suttogó hangon)*: Kolozsvár, Házsongárd, 849, srégvizavi Szenci Molnár Albert. Nehogy elfelejtsed!

BODOR: Soha, míg élek! *(A már megérkezett Zimmermannhoz.)* Üres kézzel, Zimmermann?

ZIMMERMANN: Tisztelettel jelentem, Bodor úr, az ön nevében beraktározott leltári holmi teljes egészében eltűnt. Eltűnt az ugató madár is.

BODOR: Eltűnt vagy ellopták?

ZIMMERMANN: A raktárnok részéről tisztelettel följánlom az utóbbi időben kivégzettek vadonatúj vagy alig hordott ruhadarabjait, úgymint: fekete pantalló, sujtás nélkül, de vitézkötéses búzákk atilla, sajnos, főveg nélkül... továbbá...

BODOR (*Claudia nevetése közben*): Mondd meg a fölötteseidnek, hogy a nekem följánlott ruhadarabokat rájuk hagyakozom, és főleg a pantallót. A fekete a színek királynője. Mindenhez megy, de leginkább az akasztófához.

ZIMMERMANN: Jelenteni fogom, jelentem alásan! (*EL*)

BODOR (*utánanévezve*): A madaramat is ellop-ták.

CLAUDIA (*indulást jelezve*): Antreten zum Appell!

BODOR: Teljes létszámban itt vagyok, parancsot várok!

CLAUDIA: Bodor Péter tüzér őrnagyot az én Mozgó Büntető Bizottmányom életfogytiglani szabadságra és szerelmi rabságra ítélte. Fogvatartási helye: Marosvásárhely, Claudia magánzárka!

BODOR (*játékos-rémülten*): Atyaságos Isten! Állami közketrecből asszonyi magánzárkába! Cseberből vederbe, vöderből cseborbe, eső elől tóba, miután eben gubát cseréltem, és ott vagyok, ahol a mádi zsidó, bevágok az egy ló közé, cú föl, lovam, Brassóba!

CLAUDIA: Cú föl! Nóta!

(*Énekelve lépnek be a kiskapun. „Édesanyám jánya vagyok, kerekdinyyefarú vagyok...” A fény fokozatosan kialszik, távoli trombitaszó, majd a karhatalmi egységek vonulásának csattogó hangjai.*)

Hetedik jelenet

A Székely Bömbölda, amit rajzos-feliratos cég-tábla is jelez. A háttérben a horizontfüggönyön élesen látható a három akasztófa árnya, a 48-as ágyú és az őrbódé. A vendéglőben hosszú, terített asztal; sorban mereven, ünnepélyesen ülnek az urak. Balról jobbra: Németh, Mikes, Szentgyörgyi, Pé Venczel. Utánuk két hely üresen

marad, majd folytatódik a vendégsor: Neumann, Dózsa, Bercsényi, Enyedi. Jobb odalt a falon, pontosabban: a falba építve szószékhöz hasonlatos, ám felső felében rácsokkal ellátott tákolmány, benne a három zenész; létra van nekitámasztva. Magyarázat: Erdélyben a Székelyföldön ismert eljárás ez: a vigalmi alkalmakra fölfogadott cigányzenészeket így védik a részeg nótarendelők és verekedők agresszivitásától. A ketrecnek elől bejárata, hátul kijárata van, afféle vészkijárat, az udvarra vezető. A fokozatosan visszatérő fényvel fortisszimóban árad a zene is, valamilyen gyors ritmusú erdélyi muzsika.

DÓZSA (*helyéről kelve a cigányok ketrecéhez megy, elveszi a létrát, és lefekteti a fal mellé. Visszalép, s egy intéssel elhallgattatja a bandát.*)

PRÍMÁS (*kihajolva a fölkézből*): Ítélmester úr! Ki a nótagenerális?

DÓZSA: Nem látod? Én vagyok. Ide fülelni! Mikor a kegyelmes grófnő és Bodor Péter... Lajos megjelenik, abban a szent minutumban: Vásárhelyi halastó, halastó!

(*Nyivákolás a zenészek között az ijedelemtől.*)

DÓZSA: Világos?

PRÍMÁS: A dolognak az eleje világos.

DÓZSA: Mi nem világos?

PRÍMÁS: A nótarendelésnek a hátulja nem világos, ítélmester úr.

DÓZSA: Vagyis?

PRÍMÁS: Vagyis nekünk már az elején tudni kell: Áristomot hány napot kapunk az önök által betiltott és megrendelt nótáért?

PÉ VENCZEL (*miután Dózsa órá vetett kérdő pillantást*): Azzal ti ne foglalkoztatok! Nem lesz áristom. Ha, ne adj Isten, mégis előfordulna... Meleg étel, húsétel, borocska. Előre tehát ne óbégassatok!

PRÍMÁS: Ez már tiszta beszéd! Mi is művészek vagyunk. A célt nekünk is látni kell!

DÓZSA: Most már elég legyen ott fenn! Nem Kossuth Lajosnak fogadtunk fel beneteket, hogy szüntelen szónokoljatok!

(*Csend. Dózsa a helyére megy. Kintről kocsi-zörgés, lónyerítés, majd léptek hangja. Az urak ünnepélyesen várnak.*)

Nyolcadik jelenet

Az előbbieket, majd Claudia, Bodor és Nyárádi. Láthatatlan jeladásra az urak felállnak, Dózsa fölönt a cigányoknak, azok rákezdik: „Vásárhelyi halastó, halastó...” Ezt mindannyian énekelik az elejétől a végéig. Az utolsó két sorát refrénként ismételik. Kart karba öltve, Claudia és Bodor jön. Dózsa intésére csend.

MIND: Vivat! Crescat! Floreat!

ENYEDI: Imára, testvéreim! Köszönjük néked, Atyánk, hogy a te oltalmadban s a nemzet gondjában együtt lehetünk. Áldott legyen a te neved ama csodatételben, minek folytán Bodor atyánkfia, kiszabadulván a halál szakadékából, immáron boldog hitvestársként is körünkben lehet az ő hitvéseivel. Áldd meg, Urunk, Rhédey Claudiat, akit mentőangyalként küldtél az ő szerelmes társának segítségére, hogy legyen élet és fény a halálnak sötét hatalmával szemben, ámen!

MIND: Ámen!

(Enyedi kimegy a színről. Zene. Dózsa intésére a szomszédos teremből virágcsokrokkal megakasztott székér gördül az ifjú pár elé.)

DÓZSA: Méltóságos grófnő és kedves... ezek után miként szólítsalak?

BODOR: Vitéz kóterfái, kis- és nagyduytilaki, lerben hűsölt, császári és királyi sittes vagyok, mindközönségesen Bodor Lajos, alias tizenhetes, néhai akasztófavirág-jelölt, asszonyom oldalán pedig a közügymentes magánboldogság kandidátusa, szolgálatjára!

DÓZSA: Hosszú név, *(kobakjára ütögetve)* rövid ész, hadd mondjam inkább: kegyelmes grófnő, kegyelmes gróf úr, gavallériánk virágos szekerét fogadjátok szeretettel!

BODOR: Polgárként fölzüllöttem ugyan az arisztokráciába, s nőmmel egymás terhét hordozzuk immár, de főnemesi rangokon nem osztozkodtunk, nem tudjuk, melyikünké legyen a nagyobbik rész, mivelhogy énnekem éppen semmim sincs, szolgálatjára.

CLAUDIA: Hé, barna hangászok! Vásárhelyi halastó, ne búbanatosan, hanem táncolhatólag!

(Gyorsabb ritmusban rázendítenek, Claudia játékos „fölkérésére” Bodor táncra perdül, és legé-

nyesen forgatja asszonyát. Az urak a székerről levett virágcsokrokkal állják körül, s énekelnek, rikkantanak is. Aztán kb. másfél perc múlva, a cigányok „behúzzák”. Claudia Bodor vállára hajtja a fejét.)

BODOR: Köszönjük a fogadtatást! Mi következik?

NÉMETH: A nemzet létének sine qua non-ja az individuális közbátorléti cselekvések permanenciája!

CLAUDIA *(nevet)*: Püff neki, Lajos!

(A zenészek tust húznak.)

DÓZSA: Püffre, puffra nem tusolunk, csókák, azt a hétszentségit!

NÉMETH: E fényes igazság alapján és annak következtében, hogy sajnálatos akasztás folytán elnöki hely üresedett, fölkérem Bodor Lajost, legyen ő mostantól a Közbátorléti Nemzeti Védegyelet örökös elnöke. Vivat!

MIND: Vivat! Crescat! Floreat!

NÉMETH: Boroskancsóink fülének megragadására fölszólíthatom-e honfitársaimat? *(Izznak.)* Elnökünk leszel hát?

BODOR: Az ajánlat megtisztelő. Claudia kedves jól meggondoltuk magadat? *(Leül.)*

CLAUDIA: Ó, de mennyire, drága férjem-uram és kalaphordó felettesem, gyémánttal, zaffírral kirakott koronája a teremett világnak.

BODOR: Nűűű?

CLAUDIA: Észbeli gyarapodás jele nála, ha már oldalbordára, csontra bíz valamit szép szerénységgel. Én pedig azt mondom, uraim! Arról van legenda, hogy a kis Jézussal együtt nőtt a szent gyermek ruhácskája, köntöse, kis köpönyege – azt ellenben sose tapasztaltam, hogy az örökös álmokat kergető kicsi Bodornak a meggondoltsága, önértékének felismerése, magamegőrző készsége együtt nőtt volna az esze tokjával... Szegénykém.

NEUMANN: Mindig csak mások, az esetetek érdekeit nézte!

BODOR: Úgy van! Vivat! *(Tus, éljenzés.)*

CLAUDIA: Minden baja abból támad, hogy nem az eszével, hanem a szívével gondolkodik. Még ez is hagyján, ha a szíve belül nyíló ajtó lenne, hogy ő válogassa meg, kit

ereszt azon be, és kinek mondja: odakint tágasabb! De mivel erre képtelen, kopogtatás nélkül nyit rá és szakad a nyakába minden népámitó futóbolond, minden hazafisággal házaló hitvány kucséber... uraim! Akkor tehát azt mondja most Bodor Lajos: akasztás folytán megüresedett közbátorlétü tiszttségbe azt dobják fel önök, akinek mindegy, hogy vivát után még visszaesik-e, vagy fennmarad a nemes város népi motívumokkal díszített bitófáján!

PÉ VENCZEL: Méltóságos grófnő! Oly szépen és találóan mondta ezt kegyelmed, hogy meg is sértett minket! *(Helyeslés.)* De meg ám! Mert sajnálatos, hogy volt elnökünket, Váradi Józsefet kivégezték Háromszéken, csakhogy nevezett atyánkfia összekülvőként nyerte el méltó büntetését. Titkos ténykedéséről sajnos nem tudhattunk, különben másra ruháztuk volna közbátorlétü bizodalunkat. Egyelőnk ugyanis a magyar nemzetre jellemző királyhűség, a Kossuth által megtagadott monarchia védelmének jegyében működik.

BODOR: Azanyját!

(Tus.)

DÓZSA: Miazisten ott már megint?! *(Csönd.)* Ezek úgy politizálnak ott a ketrecben, mint valami kabinetirodában.

SZENTGYÖRGYI *(Claudia elé penderülve)*: Kegyelmes grófnő! Egressy Béni barátommal és Petőfi Sándorkával tudnám csak állapotunkat lefösteni: *(éneklél)* „Ereszkedik le a felhő, hull a fára őszi eső...” Kész! Nem sírunk. Ne ereszkedjék felhő: az ég szakadjon ránk, akkor sem sírunk. Börtöntitkokat fogok elárulni.

TÖBBEN: Ilyen nincs, hogy börtön! Fogvartartási hely van. Államtitok. A börtönélet: államtitok.

SZENTGYÖRGYI: Párdon! Én nem tettem le a titoktartási esküt.

NEUMANN: Bírósaági ülnök, mint magam is, nem piszkolhat a saját ülnöki fészkébe, kegyelmes asszonyom, de ilyen abszurdumot! a törvényesített paranoiának egy ilyen rettegéssel hizlalt kacsacsőrü emlősét látni – hihetlenség! Tessék elképzelni: az elítélt megfogadja... *(kacag)* fölesküszik a szentháromságra... Atyára, Fiúra satöbbi... hogy az

égadta világon senkinek el nem árulja, el nem fecsegi... *(kacagás)* hétpesceés lakat alatt fogja tartani a titkot, miszerint... *(kacag)* miszerint őt... őt magát felakasztották... *(kacag)* szitává lötték... *(kacag)* kerékbe törték... felnégyelték... És ezt titkolni kell neki. *(Kacag és tikog.)*

CLAUDIA: Jöjjön, doktor, ne tikogjon! *(Hátba üti. Csönd.)*

SZENTGYÖRGYI: Én láttam és hallgattam a hajnali derengésben Bodor testvérünk ugató madarát.

PÉ VENCZEL: Milyen volt?

SZENTGYÖRGYI: Madárformája volt! De nem! Hanem inkább... Mint egy deszkaládikó, aminek nyaka nőtt... *(Kuncogás.)* De mégsem! Hanem inkább koporsó kürtövel... *(Nevetés.)* Bár ez is hozzávetőleges! Hoppá! Heuréka! Tudjátok, milyen volt? Olyan volt, mint amikor tüsszenteni akar az ember, és nem sikerül neki. Ilyen volt!

MIKES: És mit tüsszentett...? Azaz, mit énekelt?

BODOR: Nem énekelt. Ugatott.

DÓZSA: Mit ugatott?

BODOR: Van kutyád?

DÓZSA: Magyar vizsla.

BODOR: Mit ugat?

DÓZSA: Engem például, örömeben, amikor meglát.

BODOR: Az egy oligofrén kutya. Az én madaram ilyen nem csinálna. Már ha nem lopták volna el a smaszerek.

NÉMETH: Ugató madár! Éneklő kutya! Kacsacsőrü emlős! Mi történik egy normális agyban, amikor efféléket koncipiál?

(Nevetés.)

NEUMANN: Komplexus! Egy bizonyos alkotási komplexus, ne firtassuk. *(Nevetés.)*

DÓZSA *(látván Bodor ingerültségét)*: Gádzsók! A nyomomban! *(Énekel, a zenészek kísérik.)* „Ugat a kutyám, a Rajna, / Jön a szeretőm, a barna, / Ha barna is...”

BODOR *(öklével az asztalra csap)*: De firtassuk csak! Mert alkotási komplexus a keresztanyátok kecskebukás ördögüzése nehéznnyavalyával komplikálva. Az én madaram azt ugatta, amit a ti szátokból is hallott

a börtönudvaron. Nincs fületek hozzá?
(*Némán, elképedten bámulnak rá. Claudia könyörgő tekintetére szelíd hangon folytatja.*)
De hadd mondok el nektek! Azon az őszi éjszakán, amikor a madarat juharcából kifáragtam, és amikor már-már a lélegzetem is hallottam, veszettül ugató kutyák vágódtak neki a börtöncella ablakrácsainak. Úgy láttam, az égből potyognak azok a kutyák! Ne guvadjon a szemetek! Nem háborodtam meg! Akkor sem! Hanem hosszú időbe tellett, amíg káprázatomból magamhoz térve megpillantottam az égen vonuló vadludakat. Azok vonultak délnek és – ugattak, uraim, vakkantottak szabályszerűleg, ahogy annak a napnak a hajnalán már az én juharc madaram is ugatni kezdett. Boldog melakórban, csöndes lojalításban öregező nemes gyülekezet: a szátok sarkán vigyorgó, csúfondáros mosolyt nem veszem rossz néven tőletek. Nehéz nektek megérteni a vonuló vadludak égi ugatását. Nekem se volt könnyű. Mert csak akkor kezdtem igazán értenie szerint érzékelni a világot és benne magamat: a tizenhetes számú rabot, aki hat hónapja várta már a szebeni katonai törvényszék ítéletét, aztán az utolsó vacsorát a siralomházban, meg a hajnali kivégzést, reménye szerint golyóval, sok-sok fényes lövedékkel a szívében. Golyóban reménykedtem, mert egész testem remegni kezdett, valahányszor a bitó s a kötél eszembe jutott. Bevallom, reszkettem, a fogam is vacogott... hadd kérdezzem hát tőletek: ilyenkor nem ugat a madár?

NEUMANN: De!

BODOR: Hányatol reménnyel már, Claudiát vártam, akár egy fölmentő sereget. Claudia helyett pedig szívküldte, könnyű kis csomag érkezett számomra, hón szeretett városomból: a kötélkorszak prosperáló kötélverőinek szép ajándéka! Derék honfitársaim, kényes nyakamra való tekintettel és együttérzésből kötelet küldtek nekem, a hóhér kötélénél puhábbat, selymesebbet... méltóztatatok megtekinteni! (*Zsebéből előveszi a hóhérkötelet, és annak hurkát a nyakába veti.*) Egy álomszerű, közös fellobbanás után ugye, milyen példátlan újból a magyar összefogás?! Hát ne ugasson akkor az a madár? (*Mikes elé lép.*) Főügyész úr! Szíveskedjél e finom anyagot önkezeddel meg-

gusztálni. Ne félj tőle! Nem tekeredik a nyakadra! Ezzel ugye már gyönyörűség az akasztás?

MIKES: De kérlek...!

BODOR: Be kár! Be kár! Nem sikerült! Ez a csodálatos asszony elrontotta az ünnepeket... egy újabb hűségnyilatkozat hóhéros alkalmát... (*A kötelet Mikes nyakába veti.*) Be csodálatos inkarnáció!

MIKES: Miért vagy igazságtalan velem? És velünk?

PÉ VENCZEL: Mindannyiunkkal!

BODOR: Ítéleteitek záró mondatát figyeljétek megvalósultan, oly formában, ahogyan igazságos ajkaidról, Mikes Mihály, két magas hangzó szárnyán – *kő-tél* – tovaröppenve direkt a delikvens nyakába szakad! Ott – azaz itt és ilyenformán materializálódik (*rángatja*) – méltóztatol érzékelni?

MIKES: Ez kérlek, dehonesztáló!

BODOR: Úgy van! Minden kötél minden embernek a nyakában dehonesztáló. Ezért kérdem: ilyenkor nem ugat a madár?

PÉ VENCZEL: Ne játssz velünk!

BODOR (*a kötelet Pé nyakába veti*): Főbíró úr! Engem nem vitt el az ördög, de mivé lett az ország? Kertjeinkben muskotályfürtök helyett sárbogarak és pondrók csüngenek a szőlővesszőkön! Bujdosó magyarok fölött hollók kerengenek a postaréti bitók közelében. A szemünkre, húsunkra várnak, friss eledelre. Főbíró uram, ha már így megkérőztött bennünket a halál: nem ugat a madár?

PÉ VENCZEL: Elismerem, de hagyd abba!

BODOR (*Németh nyakában a kötél*): Táblaelnök uram! A ránk uszult nemzetiségek a szabadságharc frontjai mögött asszonyokat, gyerekeket és aggokat mézáróltak le, s égették meg elevenen a rájuk gyújtott templomokban. Hát amikor földi hajlékait az Úristen maga sem védelmezi: nem ugat a madár? Nem csahal az égen a vadlúd? A pacsirta? Nem ugat az egész kurva hétszentséges világ?

NÉMETH: Eszelős kérdések!

BODOR (*Dózsát is elkapva*): Talpig gyászba roskadt országot faggattok arról, hogy mit ugat a madár? Ezer évig rakta fészket, hul-

latta vérét a Kárpátok karéjában, és íme, leverte, talán örökre már a túlerő – ti meg azt kérditek: mit ugat a madár? Ti nem vagytok idevalósiak? Átutazóban vagytok boldogabb országok felé? *(A kötelet rángatva.)* Nektek csak boldogan énekel és vidáman füttyül? Nem ugat a madár?

NÉMETH: Könyörgök! Sorstársaid vagyunk!

BODOR: Akkor miért nem ugat nektek is a madár?

NÉMETH: Ne gyalázz bennünket!

BODOR: Miért nincs zamárfületek bár egy lezuhanó élet hangjait meghallani?!

CLAUDIA: Elég! Csillapodj, kedvesem! Nem ők az ellenségeink!

PÉ VENCZEL: Ez már vért kíván!

BODOR: Se jaj, se baj, se romlás? Egyedül a magányarapodás? A siket isteneteket is hiába kérdelem: nem ugat a madár?

CLAUDIA: Elég volt! *(Lefogja.)* Imádkozva kérlek! Csillapodj, kedvesem.

BODOR: Mondd meg, Claudia, hová valósiak ezek, hogy ilyeneket kérdeznek tőlem? Mit ugat a madár? Mit énekel a kutya és a kacsacsőrű emlős?!

CLAUDIA: Kérem, ne haragudjanak rá! Aki nem érti meg őt: vegye magára az ő börtönemlékeinek súlyát. Drága, jó uram, csillapodj már, ülj vissza mellém!

BODOR: Leverték már a fészket, és talán örök időkre megsemmisítették, és ott borong a tébolydában Széchenyi, és elborult elmével is többet lát nálunknál...

CLAUDIA: Senkit se mérjünk az ő mértékével!

BODOR: Előre látta mindazt, ami megesett velünk, és ez csak kezdete a végnek, a felnégyeltetésnek.

CLAUDIA: Nyugodj meg, drága jó emberem! – az ugató madár elnémult már és a te

szabadságodban úgy szólaljon meg minden... a reménység is, ahogyan azt ketten megálmodtuk...

BODOR: Istenem, úristenem... amikor egyszerre szólalt meg itt Magyarországnak minden harangja... Minden beolvasztott harangja a hajdani hazának!

CLAUDIA: Felejtsd el mindazt, ami történt, ami volt...

BODOR: Magyarország harangjait?

CLAUDIA: A lelkekre szakadt iszonyatokat! Mert aki nem felejt, elpusztul! Nem érted? Elpusztul!

BODOR: Majd élnek a kövek és a gutgesinnt magyarok...

CLAUDIA: Ha nem felejtessz, megsemmisülsz, vagy megsemmisítenek!

BODOR: Halálunk az emlékezet... Pusztulásunk a felejtés.

CLAUDIA: Ide azt az átkozott kötelet! *(Elszedi Némethről.)* Nyissatok ablakot! El! Ki vele! Ki innen az ugató madárral, a szívet roncsoló beszéddel! Zene szóljon itt, nem ugató madár! *(Dózsa intésére a cigányok játszani kezdenek. „Vásárhelyi halastó...”* Claudia halkán énekelve vigasztalja Bodort. *Az urak döbbenet hallgatnak.)* Beleestünk lovastól, kocsistól... Ezen gondolkozzál! Jaj, Istenem, ki vesz ki, hej, de ki vesz ki? Bántani senki nem akart, ne haragudj hát senkire. *(Bodor megértő bólintása.)* Sajnál-e még engemet valaki? Nem hullatunk befelé sem könnyet, Bodor úr! Megtaláltam az elveszett rézsarkantyút! Eredj rózsám, keresd meg, sej haj, keresd meg, ha megleled, pengesd meg, pengesd meg. Hát nem ezzel bízta meg? Vásárhelyi kertek alá nem azért küldted a rózsádat? Nem azért küldtél engemet? Én édes jó uram és Jóistenem!

Függöny.

MÁSODIK FELVONÁS

Első jelenet

Az utca. Bolond, majd Káplár és Komisszár.

BOLOND (*jön, újságokkal, koldusnak öltözve*): Megjelent, megjelent, bár a szomszéd följelent! „Talpra magyar!”, jelentsd föl a másík magyart! – megjelent a Székely Gyutacs! Szentgyörgyi Ábel legújabb költeményével! Újabb odamondás az önkény szeme közé! Megjelent a Székely Gyutacs! Árulás, besúgás juttatta törvénykézre a székely öz-szeesküvőket!

Gyászba hullott nemzetünk!
Ferencünk és Józsefünk
A tátongó szakadékbá,
Halálnak torkába
Taszított bennünket,
Legyőzöttetek!

(Balról, leshelyéről kiront Káplár, és farba rúgja Bolondot.)

BOLOND: Hé! Mi volt ez?

KÁPLÁR: Meghallgattam a versedet!

BOLOND: Irodalomkritikus vagy?

KÁPLÁR: Ne gyalázz, hallod, mert újabbat kapsz! Csak pihenek egy kicsit.

BOLOND: Vidulj, magyar! Árkádiában pihen az önkény! Káplár! Áldjon meg az Isten mind a két lábával!

KÁPLÁR: De többet a türelmemet ne tedd próbára!

BOLOND: De hát mivel...

KÁPLÁR: Ruhé! Gondolj, amit akarsz, de mondd azt, amit kell! Oszolj!

BOLOND: Oszlásnak indult hajdan...

KÁPLÁR (*megmerevedik, szalutál*).

KOMISSZÁR (*kezében a Székely Gyutacs egy példányával*): Megállás, hé!

BOLOND: Megállás végett lassítám lépteim, szolgálatjára!

KOMISSZÁR: A poéta úr versét olvasd abból a Székely... kapszliból...

BOLOND: Csak gyutacsom van. A kapszli elfogyott!

KOMISSZÁR (*rúgást jelezve*): Káplár!

BOLOND: Megjelent a Székely Kapszli!

KOMISSZÁR: Olvasd a verset!

BOLOND: Vidulj, vidulj, nemzetünk!
Ferencünk és Józsefünk
A tátongó szakadékból,
Halálnak torkából
*Mentett ki bennünket,
Megszédítettek!*

KOMISSZÁR: Tehát mentett, nem taszított, miként a Tyúkszer utcában már elszavaltad.

BOLOND: Hú! A Tyúkszer utcából indulok, s a Töhötöm téren már fel vagyok jelentve! Ez aztán egy dinamikus társadalom!

KOMISSZÁR: Papírt kérek!

BOLOND: Már mutattam néhányszor. Remélem, nem tetszik érvényteleníteni. Sajnálatos lenne. Tetszik tudni, milyen fáradtságos hülyének születni? Ön is tapasztalhatta, kérem, két alkalommal: először, amikor megszületett Toldi Zsigmondnak, kicsi Zsigának...

KOMISSZÁR: Pofa be, tanár úr! Személyét illetőleg folyvást nő bennem a gyanakvás.

BOLOND: Gyanakvás! Jézusom, hát az meg mi lehet?

KOMISSZÁR: Kicsoda ön tulajdonképpen?

BOLOND: Attól tartok, hogy Petőfi Sándor.

KOMISSZÁR: Ne tarts tőle! Hülyéből nem lesz üstökös.

BOLOND: Csak Marosvásárhely komisszárja lehet?

KOMISSZÁR: Káplár!

BOLOND: Jaj, ne! (*Menekül.*) Éljen Schwarzenberg Félix és Haynau! Hajnalban húzák fel őket!

KOMISSZÁR: Hallottuk ezt, Káplár?

KÁPLÁR: Ahogy tetszik gondolni.

KOMISSZÁR: Nem értettem egészen pontosan, de ettől én egyszer gutatűst kapok.

KÁPLÁR: Nem érdemes.

KOMISSZÁR: Gondolod, hogy megannyi álcázott formájában Petőfi lenne?

KÁPLÁR: Mivelhogy Petőfi tekintetes úr biztosan nincs bezárva, álcázott föltűnése nem lehet kizárva. Ha Komisszár úr ezt a kérdést...

KOMISSZÁR: Ruhe! Senkiről nem lehet tudni, kicsoda-micsoda, még arról sem, akiről tudjuk, hogy kicsoda-micsoda, azt a csilagos lángoszlopát! Gyerünk!

(A szín elsötétül, majd gyorsan újból kivilágosodik.)

Második jelenet

A Székely Bömbölde. Ablakán át az első felvonásbeli városkép látható. Pé Venczel, Nyárádi.

PÉ VENCZEL: Minden rendben, Nyárádi?

NYÁRÁDI: Minden, főbíró úr!

PÉ VENCZEL: Mi a válasz, Nyárádi, akárki keresne?

NYÁRÁDI: A nemes magisztrátus tagjai jöttek volna, de nem jöttek, vis maior! – itt voltak, de már elmentek, második verzió, és ha minden kötél szakad: itt vannak, de csak maguknak, senki másnak, torozás, halotti, nem disznó, szűk családi körben, kácc ki!

PÉ VENCZEL: Borok?

NYÁRÁDI: Mázás kancsókból kitöltve, igényesebb vigalom esetén...

PÉ VENCZEL: Nem lesz vigalom.

NYÁRÁDI: ...a kisebbik hordó, félszázaz enyedi leányka, kármentő, bal sarok.

PÉ VENCZEL: Masegyéb?

NYÁRÁDI: Ujfalussy börtönparancsnok úr korábban itt járt, méltóságos uraimék felől érdeklődött, mentében annyit mondott: baj van.

PÉ VENCZEL: Baj?

NYÁRÁDI: Hozzátette még: lehetséges, hogy nagy baj.

PÉ VENCZEL: Minden gyanús mozgást jelelni. A szeme s a bejárat, Nyárádi. Köszönöm.

(Nyárádi el, Pé Venczel az érkezőket fogadja.)

Harmadik jelenet

Pé Venczel, majd Bodor, Németh, Mikes, Dózsa, Neumann, Szentgyörgyi.

NEUMANN *(kacagás után):* Vizsgálom, koptatom a sovány, sápadt székely legénykét, majd kérdem: fiacskám, hányszor eszel te naponta? Kilöki a hüvelykujját, s mondja: eccer-eccer egyszer, eccer-eccer egyszer se. *(Kacagás.)* Így él a mi népünk és teremti csuda dolgait.

PÉ VENCZEL: Méltóztassatok helyet foglalni és tudomásul venni, hogy Ujfalussy nem jöhet, aggasztó hírek várhatók tőle.

SZENTGYÖRGYI: Él magyar, Áll Buda még!

DÓZSA: Mindennek és mindenkinek állunk elébe!

PÉ VENCZEL: Mert benned megint több a bátorság, mint amennyi járna beléd! *(Nevetés.)*

BODOR: Egy kis figyelmet kérek! Most fog megszólalni, hallgassátok azt az órát, a toronyórákat. *(Csönd. A toronyóra ötöt üt, Bodor az ujján számolja, majd elveszi zsebóráját.)* Lássuk csak? Szerkesztő úr, hányat ütött?

SZENTGYÖRGYI: Négyet. Négyet?

BODOR: Főbíró úr?

PÉ VENCZEL: Talán hatot. Nem áll oda az eszem.

BODOR: Ítélmester úr?

DÓZSA: Mérget veszek rá, hogy hetet.

BODOR: Doktor úr?

NEUMANN: Sose hallgatom. *(Fejére mutatva.)* Itt van az én toronyóráim.

BODOR: Persze. Mindannyian szentséges individuumok vagyunk, alkat szerint változó fülekkel. A szerkesztő úr négyet hallott, főbíró úr hatot, ítélmester úr hetet, a meghallgatott toronyóra pedig ötöt ütött, nyolcat mutat, miközben a rendes idő kilenc óra.

NEUMANN: Quod erat demonstrandum!

DÓZSA: Kancsóra magyar! Kortyoljunk bátran!

(Bodor kivételével mindenki kancsót emel.)

NÉMETH: Magyar ember borát issza, s jól teszi!

SZENTGYÖRGYI (*helyesbít*): Bort megissza a magyar ember, / Jól teszi. Mihály bátyám ezt így írta.

NÉMETH: Úgy is jól van!

MIKES: Egy pohár bor a hazáért meg nem árt!

DÓZSA: Kettő sem!

NÉMETH: Nemes magisztrátus! Adja Isten és Bodor Lajos honszeretete, hogy mit a múlt héten elakasztott az ugató madár, annak mostan a végére járassunk! A Közbátorléti Nemzeti Védegylet elnökének egészségére! Vivát!

MIND: Crescat! Floreat!

BODOR: Előre isztok a medve bőrére!

PÉ VENCZEL (*látván, hogy Bodor nem veszi le szemét a postaréti bitófákról*): Kedves Lajos! Megigértem a kegyelmes grófnőnek, hogy háttal ültetek a bitófás kilátásnak. Az ő kedvéért kérek... ide ül!

BODOR: Köszönöm. Az a baj, hogy a háttammal is látok.

NEUMANN: Orvosként ismétlem kedves asszonyod szavait: aki nem felejt, elpusztul.

BODOR: És elpusztít másokat is?

NEUMANN: Te másoknak sosem fogsz ártani. Mindig csak magadnak.

BODOR: Éppen most próbálok leszokni róla. Beköltözöm Claudiával egy csigaházba.

SZENTGYÖRGYI: Átok reá, ki elhajtja kezéből a nép zászlaját!

BODOR: Abból, hogy nem cipelek valamit, nem következik, hogy elhajítottam. Meg aztán: csigaházba kibontott zászlóval nem lehet behúzódni. Elakadsz azokon a kis füljártatokon. Vagy a zászlót viszem be, vagy Claudiát! Te melyiket vinnéd?

SZENTGYÖRGYI: Ab absurdum...

DÓZSA: Csigaházi módon megtélve...

PÉ VENCZEL: Szubsztanciális ügyeink vannak! Kedves Lajos! Mi bocsánatot kérünk tőled, ha megbántottunk volna az ugató madár lebecsülésével. De fenntartod, hogy számfütleinkkel nem halljuk a nemzet jaszavát? Meggyőződéssel vallod, hogy mi, ennek a meggyötört, fölégetett, szerencsét-

len székely városnak a vezetői boldogan füttyögő madarak vagyunk? – és csupán a te ugató szárnycsodái híreli a magyarság tragédiáját? Szólj szíved szerint!

BODOR: Szívemből kérek: ne haragudjatok.

MIKES: Királyi-császári ítéleteket, hadbíró-sági döntéseket vagyok kénytelen sok esetben kihirdetni. Apám pap volt, engem is annak szánt, végül jogi pályát választottam, de soha egy pillanatra sem lett úrrá rajtam a gyűlölet, a kegyetlenség. Nem mutathatom, mit érzek, amikor netán halálos ítélet szavait továbbítom, ezért megkérdem tőled: felelős a hangszer azért, amit eljátszanak rajta? Hogy mondhattál akkor olyan szörnyűséget, miszerint ünnepeinket rontotta el a méltóságos grófnő, amikor téged kiszedett a törvény kezéből? Nincs szavam rá, mennyire örültünk mi mindannyian, de nem lett volna botorság táncra perdülni? Hogy kidobassuk magunk a hivatalból? Hogy másokat rakjanak helyünkbe? Véréngző és idegen magyargyűlölőket? Fájdalmas, amit ró-lunk mondtál, Lajos!

BODOR: Bocsássátok meg nekem.

DÓZSA: Fejünkhöz vágta, hogy talpig gyászban az ország, és mi ezt nem vesszük észre. Talpig gyászban a szívem, de ítélmesterként nem járhatok feketében, nem provokálhatom a felsőbbiséget, mert azonnal kirúgnak. Gutgesinnt magyarok, talpnyalók ugyebár, amiként bennünket nevezte – sokan lesik a helyemet. Majd azokat nézd meg az ítékezésben! Hát olyan ember vagyok én, hogy még a kutyámat is hülyének tartod? Meglát engem és örömeiben vakkant, a farkát csóválja... minek nevezted?

BODOR: Oligofrén!

DÓZSA: Oligofrén! Ilyet nem tűrhet el az ember!

BODOR: Ne haragudj rám. A kutyát is megkövetem!

MIKES: Méghogy átutazók lennénk ebben az országban? Hazafisággal házaló kucsébrek? Magánhasznat űző jöttmentek Erdélyben? Tudod te, hogy az én családom adta Rákóczi fejedelmünk mellé a hűséges Mikés Kelemen? Hogy ott voltunk jóban-rosszban a Báthoryak mellett és Bethlen Gábor szolgálatában is?! Átutazók! Hát igen. (*Meghatód-*

va.) Földi vándorok azon az úton, mely a bölcsőtől a koporsóig vezet, mindannyiunk végső szálláshelyére. Ott majd egyetértünk, és nem fogjuk gyalázni egymást, de már késő lesz...

BODOR: Bocssás meg nekem.

NEUMANN: A Szentírás tanítása szerint kell most viselkednünk: ki-ki bocssássa meg a másinak a kínban kimondott szavakat.

(Csönd.)

PÉ VENCZEL: Akkor hát megemeled te is azt a kancsót, Lajos?

BODOR: Meg. Kivált, hogy ma erősen Péternek érzem magam.

PÉ VENCZEL: Azt ne tedd! Érez, amit akarsz, bármit, csak azt ne!

BODOR: Pedig muszáj!

PÉ VENCZEL: Muszáj meghalni! Péternek lenni nem kötelező. Pláne, ha nem lehet. Bele kellene nyugodnod már, hogy Péter néhaivá lett, Lajos élővé lett, ügyüket a grófnő az istenek régiójában intézte, rendezte – örök időkre megnyugtatólag. Ne menekülj tehát csigaházba, maradj meg toronygombnak a város életében, a köz javára s a Védegyelet hasznára!

BODOR: Ki az isten rajong itt egy Bodor Lajosért?

PÉ VENCZEL: Aki kalapot hajgál örömben, ha szóba kerülnek például a Rákócziak, Hunyadiak! Azok is többen voltak, János, Mátyás, Ferenc és György, és első, második!

BODOR: Én vagyok tehát a Bodorok?

PÉ VENCZEL: Visszamenőleg az idők hajnaláig.

BODOR: Akkorákat lódítasz, hogy rezeg a lámpa.

PÉ VENCZEL: Mert íratlan törvény, hogy aki elhíresült a hazában, lobogóvá lett, azt lengetni kell a nép felé!

BODOR: Lobogóval, tehát velem is – a kegyeit keresni?

PÉ VENCZEL: A nép kegye nem szégyen.

BODOR: Ez a kegy némelykor kegyetlen is. Eccer-eccer kötelet küld ajándékba. Ti kaptatok már ilyet?

DÓZSA (*Pé Venczel ijedt arcát látva*): Igyunk inkább! Hagyjuk az akasztókötelet!

PÉ VENCZEL: Vissza barátaim! A szubsztanciális dolgokhoz! Ábel! Amit nekünk meséltél, add elé!

SZENTGYÖRGYI: A börtönben tudtam meg, hogy a tizenhetes fogoly, alias Bodor, akkor még Péter, zenélő kutat tervezett a város főterére. Sajnálom, hogy költő létemre, aki még egy marhacédulát is poétikai régióba tudok fölbillenteni, csak gyalogpróza szinten szólhatok erről...

NEUMANN: Bravó! Bravisszimó!

SZENTGYÖRGYI: ...a tudós képzeletnek oly merész röptéről, amelyhez foghatót Daidalosz, pardon, Ikarosz óta nem észleltünk Marosvásárhelyt és környékén! Ettől bizony leesne Budának is, Bécsnek is az álla! És kalapot emelne előttünk, a magisztrátus előtt!

BODOR: Aha!

MIKES: Hass, alkoss, gyarapíts: s a haza fényre derül!

NÉMETH: Derék ember! A koporsóból kitör és eget kér!

BODOR: Nyugalmat óhajtok, nem eget!

DÓZSA: Ábel, fiam! Daidaloszt, Ikaroszt említéd okkal! Itt mellettem Neumann doktor Herákloszt és Michelangéloszt teszi hozzá joggal!

PÉ VENCZEL: Pistuka, húzdj el a doktor mellől! (*Neumann kuncog.*)

SZENTGYÖRGYI: És mivel e csodálatos férfiú, kedves barátaim...

BODOR: Hagyd már abbal!

PÉ VENCZEL: Az elismerés szavai bántanak? Nevezzünk inkább pártütőnek, felségárulónak?

BODOR: Megtettétek már! Ne dicsérjete! Zászlóként ne lobogtassatok, ne lengessetek!

MIKES: Nem lenget és nem lobogtat senki! Mi a kifogásod?

BODOR: Az, hogy megint pávatollút akartok a seggembe dugni!

PÉ VENCZEL: Micsodát? És hová?

NÉMETH: Hallatlan!

DÓZSA: Pávatollút?!

NEUMANN: Mert ő egy szerény férfiú!
Nem akar idegen tollakkal ékeskedni!

SZENTGYÖRGYI: Zenélő kútjának magassága száznegyven lábnyi!

BODOR: Negyven!

SZENTGYÖRGYI: Átmérője cirka hetven...

BODOR: Harminc!

SZENTGYÖRGYI: Mondd te, ha jobban tudod!

BODOR: Alázatosan hallgatlak!

SZENTGYÖRGYI: Aranyozott kupolájának hegyén Vénusz, a szerelem és szépség istennője fog ragyogni életnagyságban, ugyan-csak aranyozottan.

DÓZSA: Az egész ruházattát fogod aranyazni, vagy pediglen...?

BODOR: Semmi ruházattya nem lesz, csak a vagypediglent fogom aranyozni.

DÓZSA: Az egészet? Atyaságos...

SZENTGYÖRGYI: Az istennő szobra huszonnégy óránként fordul egyet, hatóránként pedig vízi orgona által szép zeneszám produkáltatik.

MIKES: Mit fog játszani?

BODOR: Bachot!

DÓZSA: Bach Sándort? A belügyminiszterünket?

NÉMETH: Franc a bélibel! *(Szájára üt.)*

BODOR: Fölösleges aggodalom! Egy belügyminisztert ki lehet nevezni, vagy be lehet zárni, le lehet váltani, vagy föl lehet kötni – ez népszokás dolga, de nem lehet őt az én víziorgonámon eljátszani!

PÉ VENCZEL: Álljunksza meg! Nyelvünket ne hagyjuk bolond számárként a józan észnek elébe nyargalni! Belügyminiszterünk ápropójából a felkötés emlegetését, a felhúzatalt szóbahozatalát nem helyeslem, sőt ellenzem!

BODOR: Egyetérték! Okosan szólt a főbíró úr! Ellenezni kell mindent, amire csak titokban vágyunk, ha már lehetetlen a véghezvitele!

PÉ VENCZEL: Nem így gondoltam!

BODOR: Egy másik Bachról, másik németről van szó, a sokgyerekes lipcei Sebestyénről!

NEUMANN: Újrászuk máris az orgonaművész fűgáit! Bis, bis! Hogy volt?

DÓZSA: Ne higgy magyar a nímötnek! Bis, bis! Nagypám volt!

MIKES: Mégis, mégis magyartó javaslattal élek!

BODOR: Mifélével?

MIKES: Megmondom! Taliánok, rómaiak Vénusza helyett az aranyozott kupola hegyén Árpád apánkat szeretném látni!

PÉ VENCZEL: Számból vevé ki...

NÉMETH: Csatlakozom!

SZENTGYÖRGYI: Sok a Vénusz – egyetlen a honalapító! Árpád! Szobrot neki!

BODOR: Gyalogosan-e, vagy lovon?

MIKES: Bátorítólag!

BODOR: Hogyanlag?

MIKES: Lelketöntőleg!

BODOR: Milyenleg?

MIKES: Úgy, hogy fordultában a kupola tetejéről a négy égtáj felé kiáltsa némán: ne bánts d a magyart!

PÉ VENCZEL: Hatalmas erővel pedig a Rákóczi-induló szóljon!

DÓZSA: Ne bánts d a magyart! Ihatunk es!

NÉMETH: Ne bánts senki, hanem telepedjék már az ülepére!

NEUMANN: Különb en léssen sírás és fogaknak csikorgatása!

DÓZSA: Emelintseték már a kancsókat!

(Claudia lép be.)

Negyedik jelenet

Előbbie k és Claudia.

AZ URAK MIND: Vívát!

PÉ VENCZEL: Isten hozta, kegyelmes grófnó!

MIKES: Kedves feleséged előtt kérdem tehát: megcsinálod-e fejedelmünk szobrát?

BODOR: Meg én! Csak hát egy kis baj van!

PÉ VENCZEL: Olyan ne legyen! Mindent elintézőnk!

BODOR: Nem is bajnak nevezném azt, hanem különbségnek! Olyannak, mit az Isten

maga hozott létre, hogy valami értelme is legyen a világnak.

MIKES: Óh, ha egyszerűbben szólnál!

BODOR: No! A szerelem és szépség szobrának feleségem a modellje, mintája a feje búbjától a kicsi lábujjáig!

DÓZSA: Ruházattya nélkül?!

BODOR: Ahogy tárgyaltuk volt.

(Az urak elámulnak, de főleg azon, amit lelki szemekkel látnak.)

NÉMETH: Őmaga valóban a szerelem és szépség!

PÉ VENCZEL: Adjátok meg az asszonynak, ami az asszonyé!

SZENTGYÖRGYI: Feleségek felesége!

NEUMANN: Ez az, amitől így sóhajt fel, uraim, a házasságban puhára pácolódott magyar: nincs igazság e földön, mikor ilyen látok: mindenki a saját feleségével, csak én egyedül az anyémmel!

(Nevetés.)

BODOR: Na mondjátok meg, hogy az istenbe csináljak én ebből Árpád apánkat!

CLAUDIA: Belőlem – apát? És Árpádot?

DÓZSA (kissé már pityókosan): Szó se volt ilyesmiről, kegyelmes grófnő. Hanem a Vénusz szobrát szerettük volna... (Claudia karját simogatja.)

BODOR: Szobrot nézni szokás, nem fogdosni!

DÓZSA: Bocsánat!

CLAUDIA: Kancsót inkább nekem is, Pistuka!

DÓZSA: A kékmázás korondi. Tessék! Hiszen azért szálltam ide ki, méltóságos asszony! Semmiképpen sem tárlatlátogatási céllal...

CLAUDIA: Mire iszunk, magisztrátus urak?

NEUMANN: A szépség istennőjére!

SZENTGYÖRGYI: A nagy műre és modelljére!

PÉ VENCZEL: És a második kudarcunkra, kegyelmes asszonyom!

CLAUDIA: A másodikra? Számokban kifejezhetőek a mi kudarcaink?

PÉ VENCZEL: A grófnő kedves férje semmit sem akar vállalni a nemzeti közteherviselésből.

CLAUDIA: Lajos! Megtagadtad az adófizetést?

BODOR: Igen, a véradót! Nincs több vérem politikára és közbátorlétre!

PÉ VENCZEL: Erkölcsi indíttatású, hazafias közteherviselés, amire gondoltam.

CLAUDIA: S az én uramat hazafiatlanságban találják vétkesnek?

PÉ VENCZEL: Szó se róla! Hanem a csigaházából szeretnők kicsalogatni.

NEUMANN: Csigabiga gyere ki...

CLAUDIA: Forró vízbe vele, többször lobbantani, kibújik magától, én ezt így csinálom! (Bodor nevet.) Most még nevet az öreg csigabiga, de később nagyobb tüzet rakok majd alája. (Bodorhoz lép, belekarol.) Halljuk az újabb vádiratot!

PÉ VENCZEL: Nem vádirat ez! Mert csak azt mondom, hogy érdemeik szerint ítéljük meg a Bodor testvéreket.

CLAUDIA: Főbíró úr tehát úgy beszél, mintha Heyerle ezredes is köztünk lenne a finom füleivel.

PÉ VENCZEL: Nekünk mindig is úgy kell beszélni. Mert az ezredes úrnak is, meg a falnak is füle van.

DÓZSA: A kancsónak is, hogy ihassunk!

PÉ VENCZEL (leinti Dózsát): Mit látunk ugyanis? Hogy míg emezt a szerelem kapta el, s a nemzeti ügyet Vénusz-idomokban váltja át testi gyönyörűséggé, addig a másik Bodor...

BODOR: A másik se volt kappan, sem afféle inalágyult salabakter, akinek permanensen fél hatot mutat a palavesszője. (Neumann és Dózsa kuncog, Claudia az ujjával huncutkodik.)

PÉ VENCZEL: Hagyjuk a permanens palavesszőket, meg a perpetuum mobilét.

NEUMANN: Mobiléről nem volt szó!

PÉ VENCZEL: Ugyanis Pétert, a házsongárdbelit, nem ezek foglalkoztatták! Bem Józsefnek talált föl és gyártott orgonaágyút, az oroszok legnagyobb rémületére!

BODOR: És jómagam ez idő alatt vajon hol lehettem?

PÉ VENCZEL: Ne firtassuk!

NÉMETH: Péter az életét kockáztatta véres csatatereken!

DÓZSA: Pattantyúval és kartáccsal, nem keresztezéssel. Tökbe oltom az almát, kutyába a fülemülét!

BODOR: Ültél-e börtönben?

DÓZSA: A bal fülemre komplett süket vagyok. Nem vittek el katonának.

BODOR: Azért nem tudod, hol kerülnek egy helyre a kutyák és a fülemülék!

SZENTGYÖRGYI: Egyik csillag volt az egen, másik gyalogos ösvenyen, készül már is a versem... He-hé!

NEUMANN: Ámuló szemeink előtt halhatatlanság születik helyben!

PÉ VENCZEL: Így nem jutunk semmire!

CLAUDIA: Tisztelt lángoszlop, Szentgyörgyi Ábel! A hazának nem fáj a rossz vers, ahogy a tengernek sem, hogyha beleköpnék. De nekem fáj, ha férjemet pocskondiázza és a fogát akarja kihúzni.

SZENTGYÖRGYI: A fogát?

CLAUDIA: Igen, a rossz rímeivel. Amelyek nem azért kírimek, mert kínban születnek, hanem mert megkínózzák az ártatlan embert!

MIKES: Nemzeti érzelmeiben Ábel oly vakmerő, hogy költeményei miatt némelykor, saját érdekében áristomba vetjük!

SZENTGYÖRGYI: Nem magyar földön terem a borostyán!

NÉMETH: Elegendő, ha magyar vitéz terem!

PÉ VENCZEL: Megcsappantunk már ebben is! Mert a tegnapi Bodor 48 előtt, a függetlenségi szervezkedés támogatására, horribile dictu! – még bankót is hamisított...

BODOR: Az kellene most nektek?

PÉ VENCZEL: Nem helyeslem, de kérdem: a mi mai Bodorunk nem tagadta-e meg teljesen azt a másikat?

BODOR: Nem tagadta meg!

PÉ VENCZEL: Nem túl hosszú vajon az a damaszkuszi út, mely a közügyi célzatú pénzhamisítástól a csigaházig vezet? Még ha tréfásan mondja is: szomorú, hogy oda

zászlót bé nem vihet, hogy a nemzeti gondot, miként a nyitott esernyőt, az ajtón kívül kell letenni.

BODOR: Vigyek be minden közügyet és kormánygondot a hálószobámba? Meg egy műezzint is az ágy alá, hogy á-hállá-hillá-hillá! – folyton felkiabálna rám, amikor éppen gyereket csinálnék!?

MIKES: Blaszfémia!

PÉ VENCZEL: Amikor Bodor Lajos a halál kapujából megtért, a kegyelmes grófnő föl-kért bennünket, hogy látogatnánk el Kolozsvárra a Házsongárdba, rójuk le kegyeletünket Bodor Péter fejfájánál. Megvallom, ma már csak erős szégyenérzettel, a család keserűségével tehetnék eleget e föl-szólításnak. Mert kérdem én...

BODOR: Ne kérdezz semmit, a Máriás Jebuzesát!

CLAUDIA (*karját fogva*): Hagyjad! Beszéljen!

BODOR: De ne mocskoljon engem! Idehallgass, főbíró! Te jól tudod, mi történt, mi a helyzet, miként maradtam életben!

CLAUDIA: Kérlek, hallgass erről!

BODOR: Nem hallgathatok! Magisztrátusbeli közbátorlétiek, idefigyeljete! Sajnálattól-e, vagy miből, szolidaritásból, avagy szolgálalkúségból a fejedelmi leszármazott (*Claudiára mutat*) követelésére és felelősségére elfogadtatok egy okmányokkal körül-támasztott látszatot! Elfogadtátok, jól tudva, hogy amit Claudia elintézt, idelelt a szolgák nem merik kétségbe vonni. Ti sem mertétek!

MIKES: Nem akartuk!

PÉ VENCZEL: Nem akartuk!

CLAUDIA (*Péterhez*): Hálával nyugtázom!

MIKES: Meg is érdemeljük!

NÉMETH: Magyar nem vész el csak magyar által, halljuk attól a bolond tanártól! Ezt cáfoltuk, amikor megjelent a kegyelmes grófnő. Az igazság helyett megelégedtünk annak tökéletes látszatával!

CLAUDIA: Aki megsemmisíti ezt a látszatot, a férjemet öli meg!

NEUMANN: Neki tessék mondani, könnyörgöm, ne nekünk!

BODOR: Megőriznék én minden látszatot! Ha lenne még erőm az önáltatáshoz!

Ha szikráját is látnám a szolidaritásnak! Ha nem zsarolnák az élő embert a holtta nyilvánítással! Ha nem tanulták volna el a bécsi kamarillától a magyar lázongók ellen használt módszert: Utilisieren, oder aufhängen! Hasznosítani, vagy felakasztani! Bámulhatok tehát jobbra és balra, mint Buridán számára! Az egyik oldalon felkötni, a másikon hasznosítani akarnak!

CLAUDIA: Nem fognak!

BODOR: Főbíró uram! Tessék engem fölakasztatni!

CLAUDIA: Mit beszélsz!

BODOR: Nem vállalom, hogy a halál hírében bujdosó Bodor Péter magasztalásával az élőket mocskolják és megalázzák!

NEUMANN: Ez önmagára lett féltékeny!

BODOR: Jól rendelte azt az Isten, hogy a legnyugalmasabb állapot a halottak státusza! Ez jól fogott volna nekem is az üldözöttségben! Tessék tudomásul venni, kilépek ebből a státuszból!

CLAUDIA: Nem tudod, mit beszélsz! Istenem, nem tudja, mit művel!

BODOR: Gernyeszegi Németh János táblaelnök úr! Szenci Molnár Albert sírjának szomszédságából mondom: önök hullarablók! A holtta nyilvánított Bodor Pétert akarják az érdekeik szekerébe fogni, befelé röhögve azon, hogy a jó bolondot Lajosnak hívják! Önök ezt a Lajos nevű bujdosót a becületében mocskolják, így a halottnak immáron semmi kötelezettsége!

CLAUDIA: Kinek beszélsz te most? Kinek beszélsz? Nem látod, hogy veszedbe rohansz?

BODOR: Az áthalott ezek után visszakövetelheti jogát...

MIKES: Az élethez? Nem követelheti! Mi nem ismerjük azt, aki halott. Mi csak ismertük néhai Bodor Pétert!

BODOR: Bodor Péter követelheti jogát – a felakasztáshoz! Tiszta vizet a pohárba! Nincs szükségem a hitványság kegyeire, ám ha más jogom nincs is Magyarországon, annyi van még, hogy újból bezárásokat és elítéljetelek! Vissza tehát a csuklómról ellopott bilincset! Vissza a lábvasat, aztán a bitót is, mert akármilyen áron, nemes gyü-

lekezet, sem élőnek, sem halottnak lenni nem érdemes! (Csönd.)

CLAUDIA: El kell felejtened, amit mondtál, kedves!

BODOR (csöndesen): Folyvást szűkebbre vonod a menekülés helyét, ahol meghúzódhatom. Felejtsem el a kötélverőket, a bitót, az uगतó madarat, az összes Fúriákat – és felejtsem el ezután a saját szavaimat is.

NEUMANN (sátáni kacagással): Még ilyet se hallottam a pácienseim szájából. Az ő joga, hogy felakasztassék – a mi kötelességünk, hogy nyilvánítsuk őt újból vádlottnak!

MIKES: Még hogy mi loptuk le kezéről a bilincset! (Kacag.)

NÉMETH: Új dilemmába hajszol bennünket: hasznosítani, vagy élőnek nyilvánítani...

PÉ VENCZEL: Most már baj-e, vagy szerencse számodra, Péter, hogy nincs a függő, csak utilisieren? Nem akasztunk: hasznosítunk – a köz javára, a nemzet érdekében!

DÓZSA: Hát annyira kibírhatatlan, sőt undorító neked a köz javára élni?

SZENTGYÖRGYI: Élet és halál! A szőnyeg színe és visszája! Kényszerűleg most a viszáját mutatod, Péter, de milyen öröm tudni, hogy színeiben fog újból pompázni az a szőnyeg!

BODOR: Amelynek mind a két oldalát lábbal tapodjátok!

CLAUDIA: Több olajat senki ne öntsön a tűzre! Hazamegyünk.

MIKES: Csak azt ajánlanám figyelmébe, méltóságos grófnő, hogy egy tökéletes jogi látzatot megzavarni: életveszélyes. E kényes helyzetben pedig nekünk az a Bodor kell, aki "meghalt", hogy a nemzeti talpraállás ügyében maximális hasznunkra legyen az, amelyik nem halt meg. Saját érdekedben nem hagyhatunk téged halottaidból feltámadni, Péter! Ilyenformán szabadulsz csak meg a kivégzéstől is. Tőlünk ne követelj bilincset, bitót! – nem kapsz! Neked a becületedre van szükséged – minékünk kizárólag tereád!

BODOR: És azt gondoljátok, hogy meghátrálok? Hát vegyétek tudomásul, hogy bár Nagymajtény után Világosnál törött le a

zászló, én ennek az asszonynek a ragaszkodása előtt tettem le a fegyvert. Véle maradok, véle megelégszem. Vigyen el mindenkiket és titeket az ördög! Vénusz szobrát befejezem, ha rám szakad az ég, akkor is!

NÉMETH: Ha Bem apó jönne? És ágyút kérne?

BODOR: Meghalt Törökországban!

SZENTGYÖRGYI: Ha Petőfi jönne?

BODOR: Csigaházat álmodott magának ő is a harcok után Háromszéken – Júlia mesélte. *(Neumannhoz.)* Doktor úr, hiába somolyogsz! Nem tékozló fiúként térek meg Claudiához és a szobros... álmaimhoz! Nem könnyelmű és iszákos tekerégből jövök! Isten a tanúm rá, hogy mindig minden, ágyú és orgona, gőzmasina és márványszobor, szabadságharc és Claudia egyidejűleg émsztett engem. Isten a megmondhatója, hogy miként kínálótam én az evezőimmel egyfelé, miközben vitte, sodorta csolnakomat a víz árja másfelé! Sárkányos világ ez a mienk, nem Árkádia! De magamnak azt mondom: elég volt! Közbátorléti Nemzeti Védegyelet helyett kétszemélyes Magánbátorléti, családi és művészi Védegyeletet alapítottunk Rhédey Claudiával – áldja meg az Isten! Jegyezték meg hát: magatok ügyében akkor se számíthatok rám, ha lábamnál fogva akasztotok föl, miként a teknősbékát a szakácsné, hogy védő páncéljából a fejét kicsalva hurokra kapja és torkát elmetssze. Vérért veszi a magányából kiragadottnak, de velem ilyet nem fogtok csinálni! Nem! Megértettétek?

CLAUDIA: Kérem az urakat, hagyjanak egy kicsit magunkra!

DÓZSA: Gyerünk a kármentőbe új hordót csapolni!

(Elvonulnak.)

Ötödik jelenet

Claudia, Bodor.

CLAUDIA: Péter! Bodor Péter! Én megkínzott és haragra lobbant, drága emberem! Csillapodj! Ki sem mehetünk így az utcára. Az Istenre kérlek, mondd: mi történt veled? Miért hagytlál engem cserben? Két-

esztendei fáradozásomat, lőtásomat-futásomat, megalázó könyörgéseimet Bécsben, Budán és Szézenben, miért vetted el?

BODOR: De hiszen tudják...!

CLAUDIA: És tudták elejétől fogva! Tudták, hogy mindenkit megvesztegettem és láthatad: velünk együttérző cinkosainkká lettek a veszélyes játékban! El tudtam hitetni velük, hogy nem csak Jókai vészelt át nehéz időket Sajó név alatt, bár mindenki tudta, ki rejtőzik e kutyanev mögött. Nem csak besúgás van itt, Péter! Embermentés is!

BODOR: Senki ne mentsen engem, ha közben megaláz!

CLAUDIA: Visszaélhetnek a beismerő szavaiddal!

BODOR: Miként, ha eddig is tudták a valót?

CLAUDIA: Tudták, de nem akarták tudni! Most arra kényszerítetd őket, hogy felrúgják a játékot, amelynek tétje az életed! Nem ostobaság ez?!

BODOR: Elfajzott hitvány másolata vagyok önmagamnak? Nem látod, nem hallood, milyen cinikusan alkudoznak a bőrömrre?

CLAUDIA: Ha életed a kezükre jutott, nem viselkedhetsz úgy, mint egy Wesselényi a mágnáskaszinóban!

BODOR: Nem! Főleg, mert nem vagyok egy Széchenyi, egy Wesselényi! Megesett paplányoknak törvénytelen gyereke vagyok, így hát arcul köphet minden nyavalyás fiskális!

CLAUDIA: Hozzad méltatlan válasz ez, Bodor Péter! Nem emlegettem a származásodat!

BODOR: Nem tűrhetek sértést!

CLAUDIA: Óh, Petur bán, vészesen dagadozik már megint a nyakere! Üsd az orrát, magyar, ki bántja a tied! Üsd, ha csak megfricskáltak is!

BODOR: Csúfolkodom!

CLAUDIA: Tükröt tartok a vérbe borult szemed elé!

BODOR: Harag és szégyen égeti az arcom, te meg oktatsz engem, mint egy iskolás gyereket! Pirongatsz, mint agarat?!

CLAUDIA: Ostoba módon a kezünkre játszod magad! Amikor megint lecsapnak rád: talán csak pirongatni fognak?

BODOR: A megaláztatás határát, én tudom...
én érzem!

CLAUDIA: Mert a szíved ajtaja kívülről
nyitható, ám az eszed tokjának belül a re-
tesze, dörömbölhetnek én azon! Önérzete,
hiúsága dagadozik, mint a tüdő a fazékban!

BODOR: Hiúság? Bujasággal, gyávasággal vá-
dolnak, sőt nemzetárulást emlegetnek! És
mert ügyemben terád hallgattak, legyek én
most a gutgesinnt magisztrátus törülköző-
je? Az önkény szolgálatában mocskolódt
pofájukat szeretnék velem, a nevemmel és
becsületeimmel a város népe előtt tisztára
törülni?

CLAUDIA: Nem oltári szentek ők sem!
Gyerünk haza. Vénusz vár!

BODOR *(fölugrik az asztalra)*: Földicsérik
bennem a halálra ítélt bujdosót, hogy aztán
megzsarolják az én kisajátított, szerencsét-
len életemet? Álhalál – álélet! Kibírhatatlan
ez, Claudia!

CLAUDIA *(minden replikáját az asztalnak
más irányából mondja)*: Élsz! Élünk! Emel-
jen ez mindenek fölé!

BODOR *(egy-egy kancsót is félrevágva mászká-
lás közben)*: A szegyenletes türelem árán is?

CLAUDIA: Ó, te Bánk! Te Bánk bánnak
soha magyar földön ki nem vesző mása,
magyar sértettség! Hiúsága, gőgje és idé-
tlensége!

BODOR: Idétlenség? Nem tűröm!

CLAUDIA: Buzogj vér! Csak buzogj!

BODOR: Az idétlenséget is a fejemhez vá-
god? Sértegetésben versenyre kelsz a nemes
magisztrátussal!

CLAUDIA: No jöjjön, fiam, buzogjunk
haza, míg a szerelem mindent pótol, s a sze-
relmet nem pótolja semmi. *(Csönd.)* Azt a
koszorús Jebuzeusát!

BODOR *(leugrik az asztalról)*: Én veled a vi-
tát befejeztem. Hívatni tetszett, méltóságos
asszony! Mi célból?

CLAUDIA: Igyekezünk! *(El.)*

Hatodik jelenet

*A színpad néhány másodpercig üres. A sötét
irányából az urak éneke hallik: „Kossuth Lajos*

*azt üzente...” Jönnek az urak. Kancsóikat emel-
getik összeülkezve. Dózsa hatalmas lopótökkel
hadonászik.*

*Pé Venczel, Németh, Mikes, Dózsa, Neumann,
Szentgyörgyi.*

DÓZSA: Ácsi! Ácsil! *(Csönd.)* Pi-há-nisszi-mó!
A falnak is, a kancsónak is, a besúgónak is,
a komisszárnak is, a szebeni bíróságnak is
füle van. És nekem is fülem van! Halkab-
ban! *(Kezdi halkán: Kossuth Lajos azt
üzente... Közben valósággal rájuk szakad ha-
talmatlan hangerővel, a három zenész kíséretével
az asszonyok hada.)*

Hetedik jelenet

*Előbbiek és Pé Venczelné, Németh Jánosné,
Mikes Mihályné, Dózsa Istvánné, Neumann
Sámuelné, Ujfalussy Ferencné. Vidám, dinami-
kus dalt énekelnek, egyik-másik csujogtat is. Az
urak nem számítottak a jöttükre; ijedten hú-
zódnak összebb; az asszonyok körbetáncolják
őket.*

UJFALUSSY: Kárikittyom, édes tyúkom!
Kárikittyom, hopp! *(Csönd.)*

PÉ VENCZEL: Hát ez mi vala?

UJFALUSSY: A Közbátorleti Nemzeti
Védegyelet Honleányi Tagozatának öröme
Bodor Lajos házasságának hallatán! Keres-
tük őt otthonában, nem találtuk, aztán fel-
eszméltünk: ott keressük, hol férjeink
domborulnak. Jó helyre jöttünk?

NÉMETHNÉ: Bodor urat és hitvesét fel
akarjuk köszönteni!

PÉ VENCZEL: Bodor úr leköszönt.

DÓZSA: Méghozzá duplán. Először lekö-
szönt mint Lajos, aztán leköszönt mint Pé-
ter, és hárman elmentek! Ők és a grófnő.

PÉ VENCZEL: Ne jártasd a szádat!

DÓZSA: A kezemet inkább. Igyanak a höl-
gyek!

MIKESNÉ: A grófnőt fel akartuk kérni,
hogy lenne fővédnöke a védegyeletünknek,
és kapcsolódjék be honleányi küzdelmünk-
be, a megszállók ellen!

PÉ VENCZEL: A megszállók ellen! A Bach-
huszárok bálján! Ahol a piperkőc Heyerle
ezredes táncoltatja harcos feleségeinket!

Hölgyeink ugyebár ellágyultan omlanak az önkény karjaiba...

UJFALUSSYNNÉ: Megjártsszuk az ellágyulást, de célunk egészen más!

ASSZONYOK: De mennyire más! Huncutkás! Észrevétlen kitolás!

MIKES: Közbátorleti Honleányi Egyletünk nem gyümölcsfát, hanem bolhát telepít mostanság! Tudjátok-e?

MIKESNÉ: Olyan csak egy volt: a Bianchi kaszárnyát rakattuk teli bolhával, ám ez a harci modor igen sokba kerül.

DÓZSÁNÉ: Öt veder bort vitt el a cigányvajda egyszeri telepítésért.

PÉ VENCZEL: A Bach-huszárokkal küzdeni édesebb és eredményesebb!

NEUMANN: Szupécárdás közben szuperévezet a tüszentőpor hatásának élvezete.

UJFALUSSYNNÉ: Csúfolkodik doktor az aktivitásunkkal?

NEUMANN: Távol álljon tőlem a lebecsülés gondolata. Mert hiszen jól tudjuk, hölgyeim! – ha Görgeynek, Bem Józsefnek a kegyedékéhez hasonlatos pora lett volna, az oroszokat Szibériáig kergettük volna. A magam részéről rendkívüli módon becsülöm a hölgyek erőfeszítését: ha nincs más puska-por – legyen tüszentőpor a megszálló orrába! Jelszavuk, amely általánossá lett, félelemmel tölti el a megszállókat. Aki minket lebecsül, tüszözgni fog ce-ce-hapci!... cefe-tül, bocsánat.

PÉ VENCZEL: Nem kellene táncolni ve... hapci!

MIKES: A Bianchi ezred sok szép fiút ho... ho... hapci! Miazisten, asszony?

DÓZSA: Ellenünk indul ezután a harci... hapci! Melyik szórta itt reánk a port?

PÉ VENCZEL: Amiért nem tudok szupécárdást... ha-ha-hapci! Ki lehet velem babrálni?

(Többen egyszerre, vagy egymás után tüszente-nek a férfiak közül. Az asszonyok szórványos, majd együttes nevetése, miközben ujjal mutogatnak a tüszentő férfiakra. Erre épül a férfiak szövege, kimek-kinek a szavai között egy-egy tüszentéssel, majd férfiak és nők együttes nevetése már-már fulladásig.)

NEUMANN: Saját állásaikat lövik az asszonyok tüszentőporral!

PÉ VENCZEL: Amiért én nem tudom a szupécárdást?

MIKES: Dali pár pisztolyom ha lenne...

NÉMETH: Az egri csillagokban is föltűntek...

DÓZSA: Amazonok, lóval! Szóval...

NEUMANN: Az orrukat amúgy magyarosan...

(Ezeket a mondatokat ki-ki elismétli, mivel úgy tűnik, a hangzavarban senki sem ért semmit. A kacagók végül eldőlnek, a zenészek rájuk terítik a muzsika leplét, amelytől kezdenek magukhoz térni, s melyik ahogy összeszedi magát, kezd már énekelni, míg a dalt mindnyájan felkapva énekelik. Vásárhelyi halastó, halastó.)

Nyolcadik jelenet

Előbbie, Nyárádi. Ahogy a vendéglős megjelenik, Pé Venczel leinti a társaságot.

PÉ VENCZEL: Abbahagyni! Csöndet! Mi van, Nyárádi?

NYÁRÁDI: Bocsánatot kérek! Hogy is mondjam...

NEUMANN: Ex abrupto, Nyárádi!

NYÁRÁDI: Bujdosó magyar kér bebocsáttatást!

PÉ VENCZEL: Megmondta neki?

NYÁRÁDI: Csak annyit, hogy a Tyúkszer utcában is van csárda, szálláshely...

PÉ VENCZEL: Hogy mi a helyzet, közölte vele?

NYÁRÁDI *(bambán mered Pére)*.

PÉ VENCZEL: Megtűcskösödött, Nyárádi? A nemes magisztrátus tagjai jöttek volna, de nem jöttek, vis maior! – itt voltak, de már elmentek, második verzió, és ha minden kötél szakad: itt vannak, de csak maguknak, senki másnak, torozás, halotti, nem disznó, szűk családi körben, kácc ki! Nem ezt kell mondani, Nyárádi?

NYÁRÁDI: Csakhogy kérem...

PÉ VENCZEL: Ne tojószkodjék itt! Rúgja ki, menjen a Tyúkszar-szer utcába, az is jó fogadó! Mondja meg neki, hogy mi is bujdo-

sók vagyunk, ám annyi bujdosó magyar nem fér meg egy helyen. Mondja meg neki, akárki légyen az!

NYÁRÁDI: Méltóságos főbíró úr, én ezt nem mondhatom annak az embernek, mert az nem akárki.

PÉ VENCZEL: Hanem ki?

NYÁRÁDI (rövid bizonytalankodás után): Petőfi Sándor.

(Az asszonyok a meglepetés, az öröm apró sikolyával, hangos sóhajával, jézusmárjázással reagálnak.)

PÉ VENCZEL: Petőfi Sándor! Ezt akárki mondhatja. Hogy néz ki az a bujdosó?

NYÁRÁDI: Úgy néz ki, mint Petőfi Sándor.

PÉ VENCZEL: Jól! És Petőfi Sándor hogy néz ki?

NYÁRÁDI: Tisztára, mint a költeményei!

SZENTGYÖRGYI: Jól beszél!

PÉ VENCZEL: Például?

NYÁRÁDI: Például fejből emlegetjük a feleséggel: a Szerelem és pipadal, Mihaszna, hogy a csoroszlya, Lopott ló Matildhoz, Carmen lugubre, meg a többi: Est, Pest, Hír, Fütty, Pinty úrfi...

PÉ VENCZEL: Tökéletes személyleírás, a kutyaságos hétszentségit!

SZENTGYÖRGYI: Kidobni! Kihajítani!

NYÁRÁDI: Ezeket nem ismerem!

SZENTGYÖRGYI: Majd én megtanítom rájuk, ha magának így néz ki Petőfi!

NYÁRÁDI: Mit vétettem én, kérem?

PÉ VENCZEL: Nem vétett semmit. Űtesse le a bujdosót, aztán majd kiszólunk.

NYÁRÁDI: Én és Petőfi a konyhában várunk. (El.)

Kilencedik jelenet

Előbbie, Nyárádi nélkül.

NEUMANN-NÉ: Befordultam a konyhára! Ezzel fogadjuk, asszonyok!

(Asszonyi zsvaj: „Örülni fog neki!” „Rágyújtottam a pipámra!” „Hé zenészek!” Zenekísérettel kezdik a dalt.)

PÉ VENCZEL: Csendet kérek!

NEUMANN: A pipás nemjóját, asszony! Fogd be a szátokat! (Csönd.)

PÉ VENCZEL: Ismeri-e valamelyikötök személyesen a költőt? Nem ismeri. Közös véleményre kell jutnunk a dologban.

MIKES: Ha az a bujdosó valóban Petőfi, nem szabad itt köztünk mutatkoznia. Bármennyire fáj is: juridice nem szabad őt látnunk.

UJFALUSSYNÉ: De miért? Mi okból?

MIKES: Mert körözött egyén. Az egész országban és azon túl is: Ausztriában, Moldovában, Havasalföldön, Bukarestben nyomoznak utána. A fejére vérdíjat tűztek ki.

UJFALUSSYNÉ: Azért nem szabad most neki ide belépni?

MIKES: Saját érdekében, asszonyom! Hányan vagyunk itt? Hány tanú előtt igazolódna be, hogy él, köztünk megjelent, mi valamennyien felismertük őt és...

PÉ VENCZEL: És ha felismertük, a törvény szigorával kell azonnal lecsapni rá. Nem én üldözöm, nem mi üldözzük, hanem a törvény! Örömünk és vigaszunk lenne, befogadni és megünnepelni őt. Fáklyászenével kísérnők a szálláshelyére, és ünnepi lakomát rendeznének, de mi lesz a törvénnyel? Igen a törvénnyel!

NEUMANN-NÉ: De hát nem isteni parancs a bujdosót megszárni és megsegíteni?

PÉ VENCZEL: Szánjuk, segítsük, de azáltal, hogy felismerjük, ne juttassuk bitófára, a szállásadóit pedig Kufsteinba! Szóljon közületek, amelyik statáriális törvénnyel dacolva börtönbe kívánkozik!

NEUMANN: Börtönbe manapság nem kell kíváncsni: amúgy is bekerül oda az ember, főbíró úr. Más itt a kérdés. Történetesen, hogy Petőfi Sándor, aki örök időkre szóló lelkiismereti válságba sodorta nemzet...

SZENTGYÖRGYI: Ugyan miért, kedves doktor?

NEUMANN: Mert az általa megszabott erkölcsi magasugrásban a lécet mindig le fogjuk verni! Ezért! Meg azért, hogy íme, azt se tudjuk, itt van-e, ő-e? – máris erkölcsi dilemmába estünk valamennyien.

UJFALUSSYNÉ: Ne dilemmázzatok! Az én uram börtönparancsnok, minékünk igazán

van féltlenivalónk, mégis azt mondom: ha Petőfi Sándor kér bebocsáttatást, és töletek azt kapja válaszul, hogy odakint tágasabb: akkor a bőr süljön le kinek-kinek a közbátorléti magyar pofájáról!

DÓZSA: Eresszük be! Lesz, ami lesz!

MIKES: Mámoros meggondolatlanság!

(Erős kopogás az ajtón.)

PÉ VENCZEL: Hát ez meg kicsoda?

NEUMANN: Zrínyi Miklós a két Rákóczi-val.

Tizedik jelenet

Előbbiek és Nyárádi.

NYÁRÁDI *(be)*.

PÉ VENCZEL: Pillanatnyi helyzetünk a tréfat nem bírja, Sámuel! Mi van, Nyárádi?

NYÁRÁDI: A bujdosó a konyhából is elbujdosott!

PÉ VENCZEL: Mért nem marasztaltad?

NYÁRÁDI: Viharosan távozott.

PÉ VENCZEL: Kár. Nagy kár.

NYÁRÁDI: Ha visszajönne, mit mondjak neki?

PÉ VENCZEL: Későre jár az idő.

NYÁRÁDI: Megértettem, főbíró úr! *(El)*

Tizenegyedik jelenet

PÉ VENCZEL: Énekeljete, asszonyok!

UJFALUSSYNE: Visszacsaljuk! Hé, zenészek!

(„Befordultam a konyhára”. A komor és hallgatólag Pé Venczel kivételével mindenki éneklő harsonyan a dalt. Dózsa a lopótökkel vezényel.)

Tizenkettedik jelenet

Előbbiek és Bolond.

BOLOND *(a zenészek kettrecéből, Petőfire emlékeztető ruházatban)*: Dicsőséges nagyurak! *(Csönd.)* Dicsőséges nagyurak, hát / Hogy vagytok? / Viszket-e úgy egy kicsit a / Nyakatok? / Újdivatú nyakravaló / Készül

most / Számotokra... nem cifra, de / Jó szoros.

(Döbbenet. Bolond kilép a kettrecéből, a létrán ereszkedik lefelé.)

PÉ VENCZEL *(riadtan)*: Ha nem csalódom, megtért a bujdosó!

MIKES *(aki ugyancsak ámulva figyeli a közeledő Bolondot. Visszhangos csizmakopogás)*: Így tehát, így tehát abból az alkalomból, hogy a másvilágról háliszennek rendre minden nagy bujdosónk visszatér: mindannyiunknak szent esküvéssel titoktartást kell fogadnunk. Petőfi Sándort senki sem látta! Átkozott legyen örök időkre, aki a fejére kitűzött vérdíjat Júdasként megkívánná! Tehát senki sem látta!

(Bolond megáll néhány lépésre Pé Venczel előtt, háttal a nézőtérnek. Pé Venczel kitárja karját, de egy lépés után megáll, néz merőn. Zene. „Ereszkedik le a felbő” című Egressy Béni-dalnak a befejező része, egy szál hegedű hangján. Pé Venczel a habozás pillanatai után határozott léptekkel közelíti meg Bolondot, aztán jobbról, balról veszi szemügyre, majd egyetlen mozdulattal lerántja Bolond alszakállát és üstökét.)

PÉ VENCZEL: Hát így állunk, Durumó? Ördögi tréfát űzöl a fejéregyházi mártírból? Avagy a bujdosóból?

BOLOND *(rövid kacagás)*.

PÉ VENCZEL: Ne kacagj, mert itt helyben nyúznak meg és csinálók dobót a bőrdöböl, hogy azon kihirdessük a magyar játékszabályokat! Oltáriszentséggel, nemzeti tragédiával nem játszunk, nem élcelődünk, nem figurázunk! A talpra magyar nem farsangolás, nem ugrabugra!

BOLOND: Készülhetek a nyúzásra? És elevenen?

PÉ VENCZEL: Elevenen – a keblemre! Isten hozott, öcsém! *(S mivel boldog, hogy nem Petőfi érkezett meg, a cigányokhoz fordul.)* A magyarok Istenére esküszünk! Szakadjon az a húr!

(A Nemzeti dal refrénjét nagy hangerővel kétszer eléneklék. Aztán megállás nélkül a „Vásárhelyi halastó”-ra váltanak át a zenészek. Ének, kancsóemelintés, „bolyongás” a színen; ki-ki mint saját fájdalját éneklé bele a világba: „Jaj Istenem, ki vesz ki...” stb.)

BOLOND (*kissé az urak és a hölgyek fölé magasodva kezd szavalni. Aztán valahányszor újból megszólal, mind magasabbról, végül egy asztalról harsogja a verseket*): Láttatok már? Láttatok már a hazatérő gólyákat? Olvastatok a költő sorait? Az örömből fájdalomba hanyatló szavait? Ne maradj Erdélyben, fordulj vissza dél szigetjére, jó gólyamadár!

Csak vissza, vissza! nincs itt kikelet,
Az élet fagyva van, s megdermedett.
Ne járj a mezőn, temető van ott;
Ne menj a tóra, vértől áradott;
Toronytetőkön nézvéen nyughelyet,
Tüzes üszökbe léphetsz, úgy lehet.

(Ének, zene.)

Vásárhelyi kert alatt, kert alatt,
Rézsarkantyúm ott maradt, ott maradt,
Eredj babám, keresd meg, sejhaj, keresd
[meg,

Ha megleled, pengesd meg, pengesd meg.

BOLOND: Ti szóltatok, s megint én!
Csak vissza, vissza! dél szigetje vár;
Te boldogabb vagy, mint mi, jó madár.
Neked két hazát adott végzeted;
Nekünk csak egy volt! az is elveszett!

AZ ASSZONYOK: Nekünk csak egy volt!
az is elveszett!

FÉRFIAK: Nekünk csak egy volt! az is
elveszett!

SZENTGYÖRGYI: Hatalmas Úristen! Mért
tetted ezt velünk?

ASSZONYOK (*énekelik*): Jaj Istenem, ki vesz
ki, hej de ki vesz ki? Sajnál-e még engemet
valaki? Sajnál-e még? Sajnál-e még? (*A te-
remnek más-más pontjáról hangzik a dalfosz-
lány: Sajnál-e még? – majd együttes, közös ak-
kordban: „...engemet valaki?”*)

BOLOND: Repülj, repülj és délen valahol
A bujdosókkal ha találkozol:
Mondd meg nekik, hogy pusztulunk,
[veszünk,

Mint oldott kéve, széthull nemzetünk...!

ASSZONYOK: Mondd meg nekik, hogy
[pusztulunk, veszünk,
Mint oldott kéve, széthull nemzetünk...!

PÉ VENCZEL: Gróf Rhédey Claudia és ge-
róf Bodor Lajos Péter nem tudja, hogy
pusztulunk, veszünk? Csigaházba húzódba
nem félnek ők attól, hogy magukra marad-

nak? Mire kibújnak onnan, nem lesz már
sehol sem az ország! Sehol a nemzet!

MINDNYÁJAN (*éneke*): Jaj Istenem, ki vesz
ki, hej de ki vesz ki? Sajnál-e még engemet
valaki?

SZENTGYÖRGYI: Nem engemet! Nem té-
gedet! Hanem bennünket!

FÉRFIAK (*éneke*): Sajnál-e még bennünket
[valaki?

Sajnál-e még bennünket valaki?

Sajnál-e még bennünket valaki?

BOLOND: Csak vissza, vissza! Dél szigetje
[vár;

Te boldogabb vagy, mint mi, jó madár.

MINDNYÁJAN: Neked két hazát adott
[végzeted;

Nekünk csak egy volt! az is elveszett!

NÉMETH: Nekünk csak egy volt! az is el-
veszett!

MIKES: Nekünk csak egy volt! az is el-
veszett!

SZENTGYÖRGYI: Nekünk csak egy volt!
az is elveszett!

NEUMANN: Sem győzelem, sem vereség
nem örökké tartó! Egyedül az Isten örökké-
való!

DÓZSA: De ha lenne még reményünk: hallja
ezt az Úristen odafönt? Hallja szavunkat
odafönt az Isten?

BOLOND: Üzenjük a gólyamadárral min-
den bujdosó magyarnak: Ha hallanád sza-
vam, tudom mit érzenél: / Szívet cseréljen
az, aki hazát cseréli!

UJFALUSSY: Szívet cseréljen az, aki ha-
zát cseréli!

MIKES: Lelket cseréljen az, aki hazát cseréli!

SZENTGYÖRGYI: Szívet-lelket cseréljen az,
aki hazát cseréli!

(*Erős, egységes éneklés rövid ideig. A városból
puskálövészek hallatszanak. Fokozatosan beáll
a csönd. Ajtódöngetés, majd belép Ujfalussy két
pap kíséretében.*)

Tizenharmadik jelenet

Ujfalussy, Enyedi, Bercsényi és előbbieik.

UJFALUSSY: Nem lehettem köztetek, üzen-
tem, hogy baj van. Csendőrségnek, hóhér-

nak rabokat kellett kiadnom. A tisztelendő és tiszteletes urak az elítéltekkel virrasztottak a siralomházban. Gálfi Mihályt, Török Jánost és Horváth Károlyt, Kossuth és Makk ezredes által irányított összeesküvőinket egy órával ezelőtt kivégezték. Nem vettétek észre, hogy véres hajnal pirkad ránk a Postarét felől.

(A horizontfüggönyön élesen kirajzolódik a három akasztófa három férfi tetemével.)

BOLOND: Szívet cseréljen az, aki hazát cserél? Van ennél rosszabb állapot is. Átkozott legyen, aki veletek, a nemes magisztrátussal elkeveredik! Kivégeztétek az öcsémet...

PÉ VENCZEL: Hazugság!

BOLOND: Hóhétkézre adtátok a testvéreimet... azt a gyermeket, hisz nem is volt még nagykorú! *(Ujfaluassy vállát rázza.)* Hogy tudtatok ilyet tenni! Gyermekgyilkosok!

UJFALUSSY: Tanár úr! Csongor! Ne vádolgazságtalanul! Horváth Károlyt a szebeni hadbírótság végeztette ki császári jóváhagyással, hát ennyit sem tudsz? Kofák, vénasszonyok módjára vélekedel? Rabtartó létemre magam is nyomorult rab vagyok a szolgálati alávetettségben.

BOLOND: Láttad őt? Ott voltál, amikor...?

UJFALUSSY: Láttam. Ünnepi ruhát öltött... olyan bátran halt meg, hogy mindenkit megszegyenített. Kerestettek. Nem gondoltam, hogy itt vagy.

BOLOND: Eljöttem újból, bolondként szavalni mindazt, amit öcsém az életével és a halálával mondott el. Doktor úr! Fölmondom az egyezséget! Nem kell a bolondcédu-lája! *(A papírját összetépi.)*

NEUMANN: Rosszul teszed, Csongor!

MIKES: A törvény retroaktív! Visszamenőlegesen is büntet!

BOLOND: Legalább megszabadít a szegyen-érettől.

PÉ VENCZEL: Vigyázz, Csongor! Könnyű a szó, nehéz a só – odalent a sóbányában!

NEUMANN: Mi ütött beléd is? Mi ez a büszkeségjárvány? Az öngyilkosságnak ez a hulláma?

BOLOND *(kefelé indul)*: A büszkék ott van-

nak az akasztófákon! Az öngyilkosok sírva vigadoznak! *(El.)*

Tizenegyedik jelenet

Előbbie, Bolond nélkül.

UJFALUSSY: A hullastrázások le fogják lőni!

NEUMANN: Állj meg, Csongor! Ne rohanj veszedbe! Őt is elkapta Bodor betegsége! Semmi veszélyérzet, hanem csak mámoros önérzet és őrült rohanás a puskacső elé! Senki sem vállalja már az óvatos küzdelmet, a Bethlen Gábor-i kényszerű képmutatást, az életmentő, álorcás ténykedést. Forró, büszke fejt látni, Bodor Péter is rövid ideig hajlandó volt elkendőzni, ám a hiúság és a kivagyiság, az igazi természete, mint vér a kötésen, újból kiütött belőle. Különös kegyelme lész az Istennek, ha ezek a puska-por-emberek elkerülik a halált, amely minden magyarnak ott leselkedik az ablaka alatt.

ENYEDI: Imádkozzunk.

(A szemközti vártemplom orgonájának hangja: gyászmuzsika.)

BERCSÉNYI: Istenünk, Jóatyánk, könyörülj rajtunk, és vedd oltalmadba a mi fiainkat, halálra kiszemelt bátor testvéreinket.

ENYEDI: Bocsásd meg gyarlóságunkat, szívünkben az erős indulatot, amely az egekig kiált föl: miért, Uram? Miért pusztítható, üldözhető és irtható a vérözön után is nemzetünk színe-virága? Fogd le uram a népirtó kezeket, könyörülj rajtunk, mert nemzetünk gyökerére vetetett a fejsze!

BERCSÉNYI: Adoremus in aeternum – sanctissimum sacramentum – Laudate Dominum omnes géntes – laudate eum omnes populi... Ámen.

MIND: Ámen.

ENYEDI: Isteniünk, hozd el a mi békeségünket, a mi reménységünket a megmaradásban, ámen.

MIND: Ámen.

(Az orgonamuzsika fortissimóba erősödik, mindenki a bitófákat nézi.)

Lassú függöny.

HARMADIK FELVONÁS

Első jelenet

Bodor Péter műterme. Ez a hely eleven színeiben elűt a díszlet egészének komorságától. „A boldogság szigete.” Fontosabb elemei közé tartozik egy ajtóküszöb, amely – ha rálépnek – elindítja a pénzhamisító gépet a pincében, három kagylófotel, asztal, pamlag, spanyolfal, a fal, vagy képzelt mennyezetet a „pénzkiadó” szerkesztésű, amely a papírpénzt kiadja, vagy „földre hullatja”, mint falevelet.

Amikor a függöny fölmege, senki sincs a színen. Édes, bukolikus zene, majd egy szál dallam fuvalán előadva.

Bodor, Claudia.

BODOR (fuvalázva és táncosan robban be a színre, görög kecskepásztorinak – a Longosz regényéből ismert Daphnizsznak öltözve. Ruházata tunikaszzerű, rövid ujjas, övvel leszerelve. Lábán saru. Letáncol egy kört, majd szól, kiált): Hol vagy, oh hol vagy szerelmem, Chloé, te gyöngye pásztorlányka? (Újból ugrál, fuvalázik.) Hol vagy, oh hol vagy szerelmem?

CLAUDIA (váratlanul, a még hideg idő szerint öltözve, bundában): Látni sem akarlak! Akit én kihúzok folyton a csávából és szánt szándékkal újból vesztébe rohan; látni nem akarom. Mi ez a...?

BODOR: Nem ismered föl a te Daphnizsodat, gyöngye pásztorlányka? Szerelmem, Chloé! Hús árnyékban is tűzben ég a testem, vágyik teutánad! (Fuvola, ugrabugra, megállás.)

CLAUDIA: Magadnak üzd a régi játékunkat, ha vénségedre sem nőtt be a fejed lágya! (El a spanyolfal mögé.)

BODOR (fuvola, ugrabugra, hirtelen megállás): Vénségemre? Így mondtad?

CLAUDIA (hangja): Úgy!

BODOR: Így csak én beszélhetek magamról! Te azt nem mondhatod!

CLAUDIA: Nem a vénséged, hanem a fejed lágya ellen támadt kifogásom!

BODOR: Akkor az más! (Fuvola, ugrabugra.) Ó, nimfák, segítsetek! Enyhüljön irántam a

kecskepásztor-lányka! Úgy szenvedek, majd meghalok, pedig se bárányom, se gidám nem veszett el! Claudia! Nagy meglepetés vár ma tereád! (Fuvola.) Chloé, Chloé, te muzsikálányka! Mindegyre tovatűnő alakja vágyamnak! Jer elé, hogy megcsókolhassalak! Mit tegyek már? Nem bírok magammal.

CLAUDIA (hangja): Játssz a fuvaládon!

BODOR: Nélküled nem fuvalázok!

CLAUDIA (kislép Chloének öltözve, azaz inkább Chloének vetkőzve): Hol vagy, te fuvalás kecskepásztor? Ó, Daphnizs!

(Zene, fuvola, Claudia tánc.)

BODOR: Chloé! Chloé! A szíve megenyhült irántam!

CLAUDIA: Ha majd benő a fejed lágya!

BODOR (magához kapja): Szép szemei szelédék, mint a gesztenye, haja hullámjáték, arca fehérebb mint a frissen fejt kecsketej!

CLAUDIA: Ne kecskézz már! Mi a meglepetés?

BODOR: Sort kerítünk reá, de menjünk egyszer végig a három stáción! Csók, ölelés, lefekvés.

CLAUDIA: Türtöztesd magad!

BODOR: Megesküszöm a kecskékre...

CLAUDIA: Már megint a kecskék!

BODOR: Vénusz tüze éget, hevít, és ha csak meglátlak, keresem folyton a szerelmi megnyugvás végső állomását. (Derékon kapja.)

CLAUDIA: Nincs mázskálás rózságyra, fehér liliomra! Eressz!

BODOR: Na! Visszakarattyolást ne halljak!

CLAUDIA: Karattyol a keresztanyád! Ha görög vagy, beszélj szebben! Ne-ne-nene! Nem oda Buda! Mit akarsz?

BODOR: Ha kérded, akkor már tudod! (Reménytel.) Gyerünk, gyerünk, amíg nem késő!

CLAUDIA: Futva menjünk?

BODOR: Nincs orvosság, nincs ital, nincs varázs, sem ének, szózat, imádság, amely meggyógyítaná a szerelmi fájdalmat, egyedül a csók, ölelés, meg a harmadik stáció!

CLAUDIA: Nincs orvosság, ital, varázs, ének és szózat...

BODOR: Be szépen beszélsz, míg én szépen cselekednék!

CLAUDIA *(huzakodásban)*: Estétől reggelig szeressük egymást és ne hunyjuk le szemünket, miként a baglyok?

BODOR: Miként a fülesbaglyok, hu-hu!

CLAUDIA: Uhu! Uhu! Be jó! Szállj le rólam!

BODOR: Szállj le rólam! Ilyet Chloé Daphnisznak nem mondott! *(Dühösen.)* Ilyet csak te mondasz! Mert úgy teszel, mintha játszánál, de te nem játszol! Te csalsz! Hazudsz! Képmutatószkodol!

CLAUDIA: Csalok, csalok és képmutatószkodom! Mert minden kedvem összetörted! Rémületbe taszítottál engem! Térdig koptatom érted a lábam, elviselek minden megáláztatást, csak kimentselek valamiképpen, és te mindezt a gőgöddel... Az ostoba büszkeségeddel hiábavalóvá teszed...

BODOR: Elég! Ne folytasd. Bocsáss meg. Bocsáss meg! Tudod, kedvesem, van valami az emberben... mindenkiben, ha gyávaság, hitványság ki nem ölte a lelkéből... van valami, valaki... Az parancsol. Ő az, aki nem hallgat rád... rám se!

CLAUDIA *(fejét keblére vonja)*: Igen. Nem hallgat az érdekeinkre sem. Ez a magyarok Istene. Fejedben a konokság istene. Tájékozatlan isten. Nincs tudomása a halálról. Nem ismeri. Akár a gyermek. Nem ismeri a tüzet sem. Játsszani akar velem.

BODOR *(hosszú hallgatás után)*: Mi muzsikál itt a szíved táján, te muzsikalányka?

CLAUDIA: Csitt! Megszólalt a kedves. Fecskétől űzött tücsök menekült ide a rétről.

BODOR: Jézusmárjám! *(Keblébe nyúl.)* Szabadítsalak meg tőle! A nyavalyás tücsöktől.

CLAUDIA: Ne-ne! Hadd cirpeljen itt nekem!

BODOR: Hallgassam legalább.

CLAUDIA: De csak szép szelíden!

BODOR: Mint a harmathullás. *(Fejét Claudia keblére hajtja. Halk zene.)* Nem tücsök ez! Valami más! Valami más. *(Csönd.)*

CLAUDIA: Erősen Péternek érzed magad?

BODOR: Erősen és mindörökre Péternek.

CLAUDIA: Én meg anyának.

BODOR: Hogy?

CLAUDIA: Anyának érzem magam.

BODOR: Anyának? *(Ugrik egyet.)* Heuréka! Heuréka! *(Mellét döngetve.)* Bravó, Bodor Péter szobrász-építész-műszerész-geométra! Ezt ügyesen megszerkesztetted! Bravisszimó!

CLAUDIA *(nevet)*: Be biztos a dolgában!

BODOR: Mint az Úr a teremtésben! Cirpel még?

CLAUDIA: Már csak növeget.

BODOR *(táncos ugrabugrálásba kezd Claudiával)*: Nem tücsök a gyermek! Nem tücsök a gyermek! Muzsikások, gyertek! Táncolni kell! *(Ismétlés, néhány zongoraakkorddal fölérősítve. A játékot Claudia végigneveti, Bodor éneki, közben lerántja a leplet a szoborról.)* Íme, a meglepetés!

CLAUDIA: Vénusz! Vénusz! Jó dolgod lesz ott fenn a nap után forogni! Bodor Péter nevét messzire hirdetni! Ó!

(Bodor a pánsípval zenél, Claudia tapssal kíséri. Táncolnak. Erős dörömbölés az ajtón.)

CLAUDIA: Ki ez a neveletlen?

BODOR *(miközben a pamlagra veti magát és magához húzza Claudiát is, aki takarót vet magára)*: A Jébezeusát!

Második jelenet

MAKK *(be nagy sebbel-lobbal, kezében kis virágkoszorú)*: Adjon Isten!

BODOR: Adjon, mert van neki honnan! *(Fölkiált.)* Makk Jóska! *(De nem kelhet föl a pamlagról.)*

MAKK: Kolozsvárott kereslek a Házsongárdi temetőben, de látom, itt nyugszol. *(A virágkoszorút a fejére helyezi.)* Jó hely! Sőt jobb!

BODOR: Nem tagadom! *(Claudiával egymás koszorúját nézik.)*

CLAUDIA: Mért nem szóltál nekem, hogy be fog ide vágódni ez a neveletlen ágyugolyó?

MAKK: Makk József tüzér ezredes vagyok, parancsolatjára!

CLAUDIA: Ád! Pattantyús!

BODOR: Claudia! Kezet kéne fogni!
 CLAUDIA (*Bodor kezét fogja*): Hát nem fogod? És nem fogom?
 BODOR: Ezzel az emberrel kéne...
 MAKK: Maradj még. Ha muszáj...
 CLAUDIA (*kikelve Bodor öléből, s a repténykoszorút is félretéve*): Megbocsátom magának a hiányos öltözékemet.
 MAKK: Köszönöm, grófné!
 CLAUDIA (*játékos iróniával*): Forduljon el, míg ahajt a firhang megé bésírülök.
 MAKK (*katonásan*): Parancsára, grófnő! Kehrt euch! (*Hátraarcot csinál.*)
 BODOR (*máris ugrik elébe, s átöleli*): Drága barátom! Élész, hála Istennek!
 CLAUDIA (*hirtelen magára vetett köntösben*): Ezredes! Ön bizonyára politikai ügyekkel is tele fogja tömni most az uramnak a fejét, amelyben üres hely nemigen akad már.
 BODOR (*aki maga is fölkap gyorsan valamilyen ruhadarabot*): Ne-te-né!
 MAKK: Csak ifjúkori bécsi szép napokkal traktáljuk egymást!
 CLAUDIA: Ismeri ön a kettőbe vágott pecsétnyomókat?
 MAKK: Természetesen, grófnő.
 CLAUDIA: Akkor jegyezze meg, hogy Bodor Péter olyan fél bélyegző, amely csak velem együtt képezhet kerek egészet. Nélkülem tehát használhatatlan. (*Gyorsan el.*)
 BODOR: Sőt nem is létezik! (*Grimasz.*)

Harmadik jelenet

Bodor, Makk.

MAKK: Hm. Csakhogy téged nem fél bélyegzőnek hagyott meg az Isten.
 BODOR: Hanem minek? Aradi tizenháromnak? Batthyánynak? Martinovicsnak?
 MAKK (*körülkérlelve*): Mindent újramezdünk.
 BODOR: Repetát a vérözönből? Meg vagy háborodva?
 MAKK: Nem az elveszett harcot kezdjük el újból, hanem egy másikat indítunk a Habsburgok ellen!

BODOR (*kacag*): Fenomenális! Nem a régi nek folytatása, hanem egy újnak a kezdete! (*Keserű kacagás.*) Nem a követ vágjuk a bagolyhoz, hanem a baglyot a kőhöz!

MAKK: Ki kell egyenesednünk!

BODOR: Esmég Talpra magyar! Hol az a bagoly?

MAKK: Mennykövet hajítunk oda, Péter! Istennyilát egy általános népfelkelésben!

BODOR: A felkeléseinket elpackáztuk! A tartalék lázadásainkat is kimerítettük! Én most kiviszem a szabadságomat.

MAKK: Semmi nincsen kimerítve! Rövid időn belül milliós hadsereg vár Kossuth intésére, meg az én parancsomra!

BODOR: A tömegsírokban.

MAKK: Az országon belül és kívül, a hegyekben és az alföldön, titkos rejtékhelyeken.

BODOR: Minden egyes magyar főre kilenc császári katona jut.

MAKK: Nohát annyi kell is!

BODOR: Kell is! Illendő is! Ha nincs elsőpró túlerő a magyarral szemben: orcája pirul a szegyéntől. A veszély fölmérése, meg egy kis matematika a kirohanásban jeleskedő magyarhoz méltatlan dolgok.

MAKK: Ha most nem cselekszünk, örökre lekéstünk.

BODOR: Már megint itt az idő? Már megint most vagy soha?

MAKK: Most vagy soha!

BODOR: Kicsiben és nagyban így megy Mohács óta.

MAKK: Mert lyukas bárkába kerültünk itt a Kárpát-medencében. Lehetetlenül védtük magunk, mert lehetséges módon sosem lehetett! De most? Bukásunkra kapta fel a fejét Európa. Ezután áll csak mellénk!

BODOR: Mellénk! Hogy lehet egy kidöntött oszlopnak melléje állni? Szerinted az állapotunk vertikális?

MAKK: Katonailag, lelkileg horizontális, de főlegyenesedünk!

BODOR: Föl, föl a bitóra balettozni, spiccelni.

- MAKK: Hallgass meg engem, te összehy-
tyant vitorla. Ülj oda le és hallgass! (*Bodor
leül.*)
- MAKK (*peripatetikusan*): Kossuth köztársá-
sági pártja kiépült már az egész országban,
fél Európában. Egy magyarra nem fog már
kilenc labanc jutni. Az új szabadságharc
magja mi leszünk, de velünk együtt ragad-
nak fegyvert a lengyelek, a románok...
- BODOR: Kicsodák?
- MAKK: Mondom: románok, szerbek...
- BODOR: Na – neee! A szerbek is!
- MAKK: Meg a horvátok! És egész Nyugat-
Európa. Megmozdul a föld, oly sokan kel-
nek fel!
- BODOR: Megmozdul. (*Kacag.*) A nyugati
ágyúzástól! (*Leül a padlóra.*)
- MAKK: Jönnek a franciák!
- BODOR: A franciák!
- MAKK: Átkelnek a Rajnán, egyesülnek a
német seregekkel.
- BODOR: A németekkel!
- MAKK: Ők felénk tartanak, mi feléjük, aztán
egyesülünk.
- BODOR (*kacag, fülét a padlóra támasztja*):
He-he! Hallom az ágyúzást! A Jebézeusát!
Be régi vágyak teljesülnek! Akik ellenünk
voltak, együtt indulnak a segítségünkre!
(*Ide-oda gurul a padlón, s hallgatózik.*) Itt is
lőnek! Ha! Amott is! A vereségünk fölverte
a nyugatiak lelkiismeretét!
- MAKK: Kacagjál csak! A Duna-táji népeket
fel fogjuk szabadítani.
- BODOR: Az oroszok?
- MAKK: Azok többet nem mozdulnak.
- BODOR (*fölkösz, térdére könyökölve*): Hát
Amerika jön-e?
- MAKK: Természetesen.
- BODOR: Kína?
- MAKK: Ne csúfolkodj!
- BODOR: Felkavaró volt, amit mondtál. Ha-
talmatlan elgondolás, de marhaságnak sem ki-
csi.
- MAKK: Kossuth elgondolása.
- BODOR: Bocsánat, akkor nem így kell
mondani.
- MAKK: Hanem?
- BODOR: A mi nagylám kormányzónk új-
ból saját hóna alá dugta a termométert, az-
tán leolvasta róla a nyugati nemzetek lázas
lelkeseését a magyar ügy iránt. Forrpont!
- MAKK: Te Péter! Hol gyávtál így el?
- BODOR (*mintha megütötték volna*): Ezt most
visszavonod.
- MAKK (*melegen*): Bocsáss meg. Ügyünkben
kiábrándult, bitóra szánt, űzött barátom,
Péter! Nem lehetünk többé eszmetársak?
- BODOR: Csak az ábrándozásból ábrándul-
tam ki. Amiért az ágyúinkat megszólaltat-
tuk, abból nem! Kossuthból sem. Mert amit
elindított Petőfivel, Széchenyivel: titánok
hada sem kezdhetné volna jobban. De roz-
szabbul azután az Isten maga sem folytat-
hatta volna.
- MAKK: Nézzük tehát az eget halálra bémul-
tan?
- BODOR: Tudom, nem az pusztul el, akit le-
vernek, hanem aki meg se mer moccani a
vereségtől való félelmében!
- MAKK: Most meg úgy szólsz, mintha én be-
szélnék!
- BODOR: Köszönöm. Mivel tartozom az el-
ismerésért?
- MAKK: Szükségünk lesz a bankóprédre.
- BODOR: Bankóprés?
- MAKK: Bankóprés! Pénz! Pénz, pénz kell!
Háromezer koszos piasztart küldött leg-
utóbb is Kossuth.
- BODOR: Nincs bankóprés!
- MAKK: Kell!
- BODOR: Nincs!
- MAKK: Szánd meg ügyünket és segíts!
- BODOR: Házsongárd, srégvizavi, Szenci
Molnár Albert. Ott beszéld meg velem. Itt
ugyanis mással vagyok elfoglalva.
- MAKK: Dőzsölés a magánélet örömeiben.
Mézeshetek...
- BODOR: Halt!
- MAKK: ...násznapok édes óráiban Vénusszal
enyelegni?
- BODOR: Még egy ilyen sértő szóra negy-
venkettős ágyúként úgy lőlek ki innen,
hogy Törökországba csapódol be Kossuth-
nak jelenteni...

MAKK: Mit jelentsek én neki terólad? Hogy nem vagy már az, aki voltál? Hogy az áruló Görgeyvel téged is elvesztettünk?

BODOR (*robbanva*): Elég! Nevezd meg a párbajsegedeidet! Válaszd meg a fegyvert is. Pisztolyt, kardot, puskát, ágyút! Mindegy nekem. Végeztem!

MAKK (*nevet*): Az ágyút választom.

BODOR (*zavartan*): Azt is mondtam?

MAKK: Tüzér vagy.

BODOR: Elhagy már az eszem. Nem vagyok én már a régi legény, Jóska. Konfirmándus lánykák módjára némelykor új, fehér szárnyakat óhajtának az Istentől. Fogadalmal persze: foltot, Uram, többé nem ejtek rajtuk.

MAKK: A szépen kivásalt szárnyakat nem rakjuk a sifonérba! A szárnyakkal szárnyalni kell, barátom! Jégesőben, hóban, mocsokos viharban is!

BODOR: Börtönben is?

MAKK: Bárhol! Mert akinek anyját erőszakolják, míg ő szúzi szárnyacskaival boldogan művészkedik: tudd meg, Péter! az ilyen anyámasszony katonája cégéres gazember, férfiúnak pedig szajha!

BODOR: Szerencséd, hogy ebből semmit sem vehetek magamra.

MAKK: Nem vagy te gutgesinnt magyar! (*Szünet.*) Ha győztünk, ne felejtjük majd el!

BODOR: Mit?

MAKK: Felakasztani ezt a városi magisztrátust. Ezeket a hitvány kollaboránsokat! Tehát nincs bizodalmad a Kossuth terveiben?

(*Claudia jön átöltözve.*)

BODOR: Mondtam már: hévmérővel nem lehet Európa helyzetét fölmérni.

MAKK: Badarság!

Negyedik jelenet

CLAUDIA: Hallja, ezredes! Szellemileg alultáplált, egye-bugya tajdak töksinek azért ne tekintse az uramat! Ő nem szokott badarságokat beszélni.

BODOR: Egyszemélyes fölmentő seregem! Claudia! Épp most figyelmeztettem maga-

mat: vigyázat, Bodor úr, Makk Jóskára vigyázz! Szó szót híz, aztán behúz és csapdába léptet!

MAKK: Kőhöz legyen mérve! (*Nevetés.*)

BODOR: Légy eszednél, Péter! Csak az ostobák kötnek mindent a nyelvük harangjára, mert igaz ugyan: nyelvén akad fenn a hazug, ám ugyanúgy az igazmondó, hiszen azt is úgy fogják, miként a halat: amikor kitérja a száját.

CLAUDIA: Hát akkor úgy vigyázz!

MAKK: Titkot az igaz barátság el nem visel.

CLAUDIA: No-no!

MAKK: Grófnő! Megtisztelő figyelmét kérem. Kossuth Lajosnak e mostani szervezkedése, amelynek élére engem állított: minden idők legeredetibb, gigantikus összeesküvése. (*Kint léptek zaja.*) Zsandárok?

BODOR: Járőrök. Mi vagy te, ha kérdik?

MAKK: Bukaresti zsidó kereskedő. Csé vrej domnulé? Nos! Százezrek már a tagjai egy olyan titkos szervezetnek, amelyben egyszerűen nem lehet lebukni.

CLAUDIA: Közülök nemrég hármat akasztottak Marosvásárhelyt.

MAKK: Árulás folytán. A helyi börtönben besúgó rabot raktak közéjük.

BODOR: Én is köztük voltam. Folytasd.

MAKK (*legyint*): Kivételes szerencsétlenség volt. A mi köztársasági pártunkban legföljebb ketten köphetnek egymás ellen, ugyanis tagságunk százazrei közül ki-ki csak egyetlenegy személyt ismer: csak annak a nevét tudja.

CLAUDIA: Tehát senki nem ismer senkit, ezeridegenek alkotnak olyan hadsereget, amely egy emberként rohan csatába.

MAKK: Az Évszaki Rendszer – Kossuth-Mazzini! – a tökéletes személyi biztonság formája. Az esztendő: a láthatatlan kormány; az év tizenkét hónapja: tizenkét földrajzi kerület, ebből három hónap a tettek, ez a Székelyföld. A hónapok hetekre, azaz járásokra, a napok órákra, illetve községekre és falvakra oszlanak, s mindezen belül személyek működnek percek, másodpercek formájában számontartva – a főparancsnok által.

CLAUDIA: És te, Péter, egyetlen másodperc leszel e roppant ketyegésben? Bocsnát, ezredes, hogy beléketyegtem...

BODOR: Ez merész és eredeti. Tovább!

MAKK: Ez volt a keret. Mit mond a matematika? A székelyföldi három hónap annyi mint háromszor négy hét, tizenkettő szorozva héttel...

BODOR: Nyolcvannégy nap!

MAKK: Szorozva huszonnégygel, minden napnak huszonnégy órájával...

BODOR: Ezertizenhat!

MAKK: Szorozva hatvannal...

BODOR (aki kezd már belemelegedni a matematikai álmodozásba): Hatvanezer-kilencszázhatvan!

MAKK: Csak így? Fejből? Fantasztikus! Grófnő! Ez az ember félelmetes!

CLAUDIA: Egyedül csak tőlem reszket.

BODOR: Mondd a következőt!

MAKK: Az előző végeredményt szorozd meg hatvannal.

BODOR: Háromszázhatvanötezer-hétszázhatvan.

MAKK: Ezt most négygel! A négy évszakkal!

BODOR: Csak négygel? Hát az vékonyan számolva másfél milliós hadsereg.

MAKK: A nőket nem számítva. Az ő titkos szervezetük: a Flóra nevezetű. Ennek felépítése szerint a nők mint virágszirmok: virágba...

CLAUDIA: Rózsa, bazsalikom...

MAKK: A virágok csokrokba, a csokrok koszorúkba...

CLAUDIA: S a koszorúk a sírjainkra!

MAKK: A győzelem diadaloszlopára, Claudia! Amikor a kivívott szabadság ege alatt felismerik valamennyien egymást az együvé tartozók! Apa a fiára, haragos a haragosára, alperes a felperesére fog rácsodálkozni: hát lehetséges ez? Nem egymásra lőttünk, hanem együtt – a közös ellenségre? Akik most egy kanál vízben megfojtanak egymást, azt fogják kérdezni: hát neked is fényesebb a láncnál a kard? Külön-külön és együtt is újból bizonyítani fogjuk: sem gyáva faj, sem törpe lelkek gyülekezete nem vagyunk! Péter! Kegyelmes asszonyom! Törökország-

ból jövök, a nyomomban csendőrök, császári nyomozók! Minden pillanatban elfoghatnak s menten kivégeznek... ám ha elesnék is, emlékezzetek rám, aki Jézus szavait a haza segélykérő szavaiként fogta föl egész életében: magyarok, ti legüldözöttebb lelkei Európának! Ahol ketten-hárman az én nevemben összegyűltök, ott én is veletek vagyok.

BODOR (meghatottan): Ne mondd tovább! Sebre sőt ne hintsünk magunk is!

CLAUDIA: Szép ösvény ez. Álomösvény. Kár, hogy bitófához vezet.

MAKK: Álom a fészke, kiröptetője minden nagy tettnek!

BODOR: De számoljunk is abban a fészekben!

MAKK: Számoljunk!

BODOR: Félmilliónyi székelyből, a keresztanyámat is beleszámítva, miként varázsoltunk elő másfél milliós magyar hadsereget?

MAKK: Mert tévedésből időegységet szoroztunk időegységgel, holott személyeket kellett volna. Ettől az Évszaki Rendszer nem omlik össze! Magam vigyázok rá! És nem leend kegyelem, nem leend irgalom az árulóknak! Megsemmisítem családostul, megöletem, főbe lövetem, felakasztatom, bunkósbottal üttetem le az árulót, koldusbotra juttatom apját, anyját, testvéreit, gyermekeit. Meztelenül kergetem ki az országból! Meztelenül, miként az Isten (Bodorra mutatva) Ádámot (Claudiára) és Évát űzte ki a Paradicsomból! Mert az is bűn és honárulás, hogy amidőn ég az ország, hús lugásban a szerelem fészülködjék, tollászkodjék az ő nemzettársainak jajgatása közepette!

BODOR: Bűn és honárulás a kettőnk részéről?

CLAUDIA: Hogy mer ön árulást emlegetve miránk ujjal mutogatni?

MAKK: A francia forradalmárokkal vallom, asszonyom: nemcsak az árulókat, hanem a közönyösöket is meg kell büntetni!

BODOR: Máris elveszett az ügyed – és az ügyünk!

CLAUDIA: Iszonyatos, amit hallok, ezredes! Elfelejt, hogy az ember mindenekelőtt önmagáé, csak azután bármi másé, legyen az akár oltáriszentség is!

MAKK: Az istentelen áruló is önmagáé? Az országpusztító ellenség is önmagáé?

CLAUDIA: Legyen a törvényé, s az ön forradalmi szigoráé, de ha Reszpublika és magyar szabadság nevében bármikor leölhető szarvasmarhaként leltározza föl az egyént: kérem, számítsa a legfagyosabb közönyünkre!

MAKK: Az elnézés: bűn! Országok vesztek már el a magánközöny és a tömeges élvhajzásat következtében.

CLAUDIA: Magánközöny? Célzás ez?

MAKK: Remélem, találat is.

(Cigányzene szólal meg az ablak alatt. Hallgatják.)

BODOR *(játékosan)*: Ezek nem tudják, hogy te férjhez mentél? *(Később.)* Azt sem tudják, hogy én megnősültem, és netán kitör belőlem a féltékenység?

CLAUDIA *(éggő gyertyával a gyertyatartót ablak elé tartja)*: Ismeretlen hódoló! Fogadd meghatottságomat!

BODOR *(kinyitja az ajtót, amely hátravágódik, majd egy virágos kicsi szekér gurul be a műterembe)*: Hát ez meg micsoda? Agyonütni való gavallér sehol! *(Becsukja az ajtót.)* Ezek elfutottak. *(Kocsizaj, aztán csend.)*

MAKK: Boldog város, boldog nép! Romok közt éjjeli zene.

CLAUDIA: Az úr a pokolban is úr!

BODOR: Hát még a Bömböldében! *(Makkhoz.)* Claudia ott is kapott egy ökrösszekérenyi virágot.

MAKK *(a virágcsokrokat Bodorral együtt fölkapva és Claudiát körülkedveskedve)*: Grófnó! Ez hatalmas szerelem!

CLAUDIA: Kisebbit el sem fogadnék! *(Nevetés.)*

BODOR: Mindent letarolt a kedvéért az a kupcihér!

CLAUDIA: Bőkezű Don Juan!

BODOR: Kitör belőlem a féltékenység!

MAKK: Mi már nem párbajozunk!

CLAUDIA: Uram, Othello, te marosmenti mór! Ölj meg holnap! Hadd élek reggelig! Szentséges Isten!

(A virágcsokrok egy fekete koporsót takartak. Fehér betűkkel a felirat: Bodor Péter.)

BODOR: Nézd meg, benne vagyok? Kötél után koporsó!

MAKK *(a koporsóra tűzött papírlapot olvassa)*: Bodor Péter erkölcsi halottunk. Elhunyt árulás következtében. Hazafiak egy csoportja. Sötét város ez, nem boldog város.

CLAUDIA *(a dübörham előjeleit látva)*: Péter! Ne vedd a szívedre. Patkányok ezek, nem hazafiak!

MAKK: Nem a nyíltság vakmerő bajnokai!

CLAUDIA: Éjszakai sakálok. Üregi nyulak! Poloskák! Csótányok!

BODOR: Akkor ez most a hányadik halálom?

CLAUDIA: Dögevők! Nem emberek!

BODOR: Semmi sem elég nekik! Utánad nyúlnak, akárhova rejtőznél is a földön, a föld alatt, a tenger fenekén! Az anyád méhéből is kiszakítanak és átváltozhatsz akár teknősbékává: kikényszerítenek a nyugalom s a magány páncélvédelme alól, és torkodat metszik, a véredet veszik, hogy felzabálhassanak!

CLAUDIA: Ideget, haragot ne pazarolj rájuk! Nyugodj meg, Péter!

MAKK: Nem méltó ellenfeleid!

BODOR: Mindegy az, ha a becsületemet megsemmisítik! Nevemet a gyávasággal, besúgással, árulással azonosítják!

CLAUDIA: Senki sem hiszi el! Mindenki tudja, hogy ez a rágalom nem igaz.

BODOR: Nem érted, asszony? Így is végem van! Nem elég, hogy mondják? Még igaz is legyen?

MAKK: Füttyülj rá! Eb ura fakó!

BODOR: Eb ura fakó! Csakhogy az emberek lusták, lajhárok a rágalom hallatán! A legkényelmesebb azt elhinni! Utána nem nézni! A sakál-hazafiak Erdély-szerte fogják szétugatni, hogy Horváth Károlyt és társait Bodor Péter juttatta hóhérekre!

MAKK: Balavásáron buktak le, gyermekded óvatlanságból!

BODOR: Azt elfelejtik, engem pedig egy életre megnyomorítanak! A rágalomnak egyetlen ellenszere a párbaj, de kit hívjak én ki párbajra? Sötétben nyüzsgő svábbogarakat?

CLAUDIA: Nyugodj meg! Ígérem neked, kézrekerítjük őket!

BODOR: Tudták! Jól tudták a görények, hogy koporsót lenyelni nem lehet, eltitkolni sem lehet, és jó vele a megvetés, a gyűlölet szennyáradata!

CLAUDIA: Ne fess már annyi ördögöt a falra! Visszavágysz nekik!

BODOR: Visszavágok! Bizonyítékkal! Láss a világ, hogy ki ebben a városban a hitvány, a gyáva! És ki a férfiszajha, Makk ezredes!

MAKK: Rágalmaztalak én?

BODOR: Te is! Állj oda! Lépj a küszöbre! *(Bekapcsolja a bankóprést.)* Nem mered! Majd én csinálom! *(Küszöbnyomás, pénzkidobás.)* Hát ez az! A mariskás Jebézeusát! *(Küszöbnyomás, pénzkidobás.)* Még egy adagot! *(Olvassa.)* Utánnomlás tilos! Pénzt nyomok én? Én a küszöböt nyomom! Ki nek mi köze hozzá? Szedjed! Szedjed! Hány millió kell? Mennyit kér tőlem a Duna menti népek fölszabadítása?

CLAUDIA *(döbbenet)*: Neked nem ment el az eszed! Neked nem is volt eszed!

MAKK: Heuréka! Heuréka! Megtaláltuk egymást!

BODOR *(lelkesen)*: Nűűű! Látod, nyavalyás? Háromezer piasztert küld neked Kossuth!

MAKK: Pénz beszél, kutya ugat! Ugassanak a csahosaim! Heuréka!

CLAUDIA: Ugráltok! Őrültek! Hát akkor én is! *(Ének.)* Nincsen pénzem, de majd lesz! *(Komolyan.)* Nincs már férjem, de majd lesz!

MAKK-BODOR: „Nincsen pénzem, de majd lesz! Mikor Pesten vásár lesz. Eladom a feleségem szoknyáját, még az éjjel mind eliszom az árát!”

Ötödik jelenet

Előbbieik, Komisszár, Káplár.

KOMISSZÁR *(be, mögötte a Káplár)*: Bodor Péter! A törvény nevében letartóztatom!

BODOR: Toldy Zsiga, te meg vagy háborodva?

KOMISSZÁR: Az lehet, de te kezdted! *(A szín kis időre elsötétül.)*

Hatodik jelenet

Szín: a Székely Bömböldre. Kétszemélyes asztaloknál a városi magisztrátus tagjai. Németh-Mikes, Pé Venczel-Ujfalussy, Dózsa-Neumann, Szentgyörgyi-Enyedi. Sörözés. Az urak le vannak sújtva. A ketrecben a cigányok muzsikálnak. A zene halk és folyamatos, de szóértést nem zavarhat. Némelykor – míg az urak hallgatnak – fölerősödhet.

NÉMETH: Nagyon sajnálom Bodor Pétert. A grónót is, hogy belekeveredett. Ha bankóhamisításért nem alkalmazzuk a törvény szigorát: a kormány dühét vonjuk a fejünkre.

MIKES: Tenni kell valamit Bodor érdekében. Ez a sör nem elég hideg. Nyárádi kezd elkanászosodni.

PÉ VENCZEL: Árulással Bodor Pétert nem lehet vádolni. Ott volt az elítéltek között, de nem súgta be őket.

UJFALUSSY: Nem olyan ember az!

PÉ VENCZEL: Tedd lehetővé, hogy szökjön meg!

UJFALUSSY: Tegnap óta megint nyakamon a szebeni főbiztos. Ha Bodor megszökik, engem zárnak a helyére. *(Titokzatosan.)* De nyugodj meg! Olyan bizonyítékokat hozok föl mellette, hogy biztosan fölmentik.

PÉ VENCZEL: Megértelek. Én is magyar, te is magyar, de csak egy életünk van.

DÓZSA: Samukám! Ha Bodort bankóhamisítás miatt kell majd elítélni: szavazatod és orvosi véleményed döntő lesz, jól jegyezd meg! Állj ki keményen mellette! Neked inkább elnézik, mint nekem, aki mégis: ítélőmester vagyok. Az ítélőmester azért ítélőmester, hogy ítéljen! Nem? A sör habja csak úgy jó, ha a fogpiszkáló megáll benne.

NEUMANN: Döntő lehetne, barátom, ha titkos szavazással hozhatnánk ítéletet. De amióta bevezették a nyílt szavazást, nyíltan senki nem mer színt vallani. Mert a nyíltsághoz, barátom, titkos eljárás szükségeltetik. A lelkiismereti szabadság itt kerül kutyaszorítóba.

SZENTGYÖRGYI: Tiszteletes uram! Akár a marólúg, amivel nejem a lengatyámat fehéríti, úgy marja lelkemet a szégyen. A Gy-

tacs nem tiltakozhat Bodor Péter börtönbe vetetése ellen.

ENYEDI: Három alkatrésze van, Ábel fiam, a bűnbánatnak. A fájdalom, az utálat és az erős fogadalom. Előbbi kettő a múltra, utóbbi a jövőre vonatkozik. Ha javulási fogadalmat tettél az Úrnak: ahhoz tartsd magad, akkor is, ha vénasszonyok potyognak az égből!

SZENTGYÖRGYI: *(Már pityókosan.)* Egyet szeretnék, mégis mást vagyok kénytelen írni gyakorta! Ez mardossa a lelkemet!

ENYEDI: A sör csökkenteni szokta?

SZENTGYÖRGYI: Sőt növeli. Újságcsinálóknak, poétának egyik cenzor a nyakán, másik a fejében, igazságvágy és honfibu szegénynek a szívében. Ha nem egyéb, felkötöm magam.

ENYEDI: Kedves gyermekem. Ha nem lennék pap, mondanék erre valamit.

SZENTGYÖRGYI: Tekints el magadtól és mondjad.

ENYEDI: Miért kötnéd fel magad? Elment az eszed? Írjál, cselekedjél meggyőződésed szerint, és akkor ők kötnék fel téged. Így megspórolod magadnak a rossz lelkiismeret kínját és az egész kellemetlen procedúrát. Gondolkozz ezen!

NÉMETH: Bodor Pétert nem tudjuk megmenteni, csak úgy, ha elítéljük. Közledik a császár látogatása Marosvásárhelyt, és akkor kérésünkre megkegyelmez neki.

MIKES: Szívemből remélem.

NÉMETH: Persze, csak súlyos ítélet ügyében lehet a császárhoz fordulni. Nem állíthatsz elébe azzal, hogy ez meg az idegesíti az anyósát, megbírságotlunk, őfelsége gyakoroljon kegyelmet fölötte.

UJFALUSSY: Ha olyan ostoba volt és maga ugrált a küszöbre! Ugráltatta volna azt a renegát Toldy Zsigmondot.

PÉ VENCZEL: A bűntény megvalósulásának döntő körülményét Bodor Péter küszöbre fölgrásának és testsúlya általi megnyomatásának tényében véljük fölismerni. Az utánnyomás tilalmát mindenképpen áthágta.

MIKES: Erkölcsei halott? Ha igaz, hogy elárulta az összeesküvéket, kitüntetését fog kapni Őfelségétől.

NÉMETH: Őfelségének szüksége van minden árulóra, de ugyanakkor meg is veti őket. Minden hatalom a gutgesinnt, a talpnyaló és besúgó polgárok hátán szánkózik a siker felé.

DÓZSA: Roppant egyszerű lenne: esküdjék meg rá Bodor, hogy a bankóprést törökországi emigránsok szerelték a pincéjébe, míg a börtönben ült. Próbáld őt erre rávenni.

NEUMANN: Csakhogy ez a fráter teljességgel megbízhatatlan. Képtelen hazudni. Elment a veseköved?

SZENTGYÖRGYI *(halkan énekel)*: Hej mert Kossuth Lajos azt üzente, elfogyott a regimentje... Ha még egyszer azt üzeni...

ENYEDI *(leinti, lepisszegi)*: Ábel fiam. Ha régebben üzente, akkor mentél volna frissiben! De ha már itthon ragadtál és újabb üzenetre vársz, fogd be a szádat, amíg megérkezik.

SZENTGYÖRGYI: Jól van, befogom. De miért csak nekem üzen Kossuth Lajos? A többieknek a címét nem tudja?

MIKES: Péter ügyét pártfogolom. A büntetés maximuma helyett a maximális minimumra fogok törekedni.

NÉMETH: Ha elpuskázzuk a dolgot, tudod, mi jár nekünk? Kufstein!

MIKES: Jó vastag falú börtön!

PÉ VENCZEL: És ha kiderül a szöktetési szándékom?

UJFALUSSY: Kufstein!

NEUMANN: Téboldyába utalhatnám, valahová szegény Széchenyi mellé. Ehhez viszont túl szeniális. A kísérlet rám ütne vissza.

DÓZSA: Kufstein.

SZENTGYÖRGYI *(ének)*: Ha még egyszer azt üzeni...

ENYEDI: Kufstein.

Hetedik jelenet

Előbbiek és Komisszár Káplárral. Tisztes távólból az urakat figyelik.

PÉ VENCZEL *(látván, hogy Komisszár a gajdoló szerkesztőt figyeli)*: Dózsa Pista! Kérlek, hallgassd el!

DÓZSA: Miért?

PÉ VENCZEL: Mert hallgatják.

SZENTGYÖRGYI *(ének)*: Éljen a magyar szabadság, éljen a haza!

DÓZSA: Tisztelt lángoszlop! Hagyd abba a Kossuth üzenetét, nem tartozik a menühöz.

SZENTGYÖRGYI: Kossuth nem tartozik a menühöz? Tévedsz, barátom.

PÉ VENCZEL *(jól tudván, hogy Komisszár minden elhangzott szó miatt följelentheti a jelenlévőket, odaint a zenészeknek)*: Marosmentit és vidámat! *(Dinamikus zene.)*

ENYEDI: Ábel fiam! Igazmondásra késztesz, hogy fel ne akaszd magad! Nem azt mondtam, hogy énekelj!

SZENTGYÖRGYI: Kossuth Lajos nem tartozik a menühöz?

DÓZSA: Nem tartozik!

PÉ VENCZEL: Ne számárkodj, Ábel! A borjómáj tartozott a menühöz!

MIKES: Mi bajod Kossuthal? Miért kompromittárod – magad?

SZENTGYÖRGYI: Ha Kossuth nem tartozik a menühöz, akkor semmit sem veszünk magunkhoz! Mert ő minékünk lelki edel! *(Énekel tovább, mind szenvedélyesebben.)*

NEUMANN: Etesd a lelked, és ne énekelj! Büntetendő.

ENYEDI: Hagyjátok! Sör és lelkiismeret dolgozik benne!

NÉMETH *(valójában Komisszárnak szóló szöveg)*: Barátaim! Mi ez a magisztrátushoz méltatlan gajdolás? Tudjuk! Irkászok, firkászok, redaktorok, ingatagok. Talán nem is felelősök érte. Így jöttek ők a világra, tanulságul minékünk, a meggondoltaknak: kicsi gyerek fenekében és a zsrnalisztákban nem lehet megbízni.

(A szín elsötétül, a zene tovább szól, míg újra ki nem gyúl a fény.)

Nyolcadik jelenet

A bíróság. Amfiteátrális jellegű helyiség, kétoldali ülőhelyekkel. Emelvényen az asztalnál Pé Venczel, Németh, Mikes, Dózsa, Neumann. Megfelelő helyen, pulpituson szárnyas gyermekek

ábrázoló mellszobor, amelynek félszárnya törött.

Kisebb tömeg a nyílt tárgyaláson. A magisztrátus tagjainak feleségei, Enyedi, Szentgyörgyi, a vádlottak padján Bodor, Claudia, mögöttük fegyveres őrök. A terem több pontján teremőrök.

Trombitaszó három irányból, majd Pé Venczel csönget, csend.

NÉMETH: Nyílt tárgyalás! Bodor Lajos, alias Péter és gróf Rhédey Claudia, Bodor Lajosné ügyében a vádemelés, vádbeszéd elhangzott. Mikes Mihály főügyész úr súlyos tényeit cáfolni nem lehet. Mentőkörülményeket Neumann doktor ülnök atyánkfia fog előterjeszteni.

NEUMANN: Mélyen tisztelt királyi táblabíróság! Bodor Lajos, alias Péter elsőrendű vádlott mentségére: a kiváló képességű tizenhetes volt fegyenc, akiből most tizennyolcas lett, súlyos lelki megrázkódtatásnak volt kitéve. Első idegi katasztrófa: Bodor Lajosként Bodor Péter helyett hajszál híján kivégezték. Második idegi katasztrófa: föltehetőleg családi eredetű hajlam folytán a skizofrénia tünetei mutatkoznak rajta. Lajosként némelykor Péternek érzi magát, ilyenkor a néhai 48-as pártütő és felség sértésben elmarasztható, úgynevezett szabadságharcos tüézér őrnagy büntetését akarja magára venni. Ez a negatív paranoia föltehetőleg sajátos magyar betegség. Megnyilvánulási formája, hogy a beteg a legkegyetlenebb üldöztetésben sem érzi magát üldözöttnak, hanem fordítva: úton-útfélen szembeszalad a halálos veszedelemmel, harsányan követel csuklójára bilincset, bokájára lábvasat, nyakába kötelet. Kedvenc eszméje, hogy neki ehhez joga van, minékünk pedig kötelességünk az óhaját teljesíteni. Bolondok lettünk volna magunk is, ha követeléseinkeleget teszünk. Más a helyzet sajnós, miután a felség sértés bankóhamisítás révén bekövetkezett. Határozottan kérem viszont gróf Rhédey Claudia fölmentését a cinkosság vádjá alól.

CLAUDIA: Neumann Samu!

NEUMANN: Sámuel vagyok.

BODOR: Az nem baj, csak egészség legyen!

CLAUDIA: Ne rágalmazzon engem föltételezett cinkossággal, csakis bevallott és bizonyítható szolidaritással.

NEUMANN: Kérem mindkét vádlottnak a fölmentését.

NÉMETH: Vádlott a börtönben minden jel szerint elmebeli károsodást szenvedett. Kérem jegyzőkönyvbe venni!

PÉ VENCZEL: Egyetértünk!

DÓZSA: A főügyész úr vádiratát utasítsuk vissza!

PÉ VENCZEL: Dóza István ítélőmester előterjesztése megtárgyalatik.

(A bejáratnál kürtszó. Pé intésére a bírók mind felállnak. Komisszár jön kongó léptekkel, mögötte Káplár, Ujfaluassy és Zimmermann.)

Kilencedik jelenet

Előbbiek és Komisszár, Káplár, Ujfaluassy, Zimmermann.

PÉ VENCZEL: Mozgó Büntető Bizottsányi Elnök-vezető úr, szeretve tisztelt honfitársunk, Toldy Zsigmond! Jelentem, hogy a vádlottak ügye letárgyalatott, a testület visszavonul ítéletet hozni. Döntéshozatalunkat tisztelje meg Ön részvételével.

KOMISSZÁR: Csak részvétellel. Aki még nem tudná, figyeljen! Új megbízatásomat Alexander Bach belügyminiszter úr rendeletére vettem át, miután báró Heyerle ezredes országos főhadbíróvá nevezték ki. Feladatkörét én fogom itt betölteni.

(Pé Venczel intésére teremőr nyargal máris egy székekkel Komisszár felé.)

PÉ VENCZEL: Isten áldását kérjük munkájához. Tanúként Ujfaluassy Ferencet kell még meghallgatnunk. Börtönparancsnok úr!

UJFALUSSY: Fogságának idején a vádlott különös juharfa madarat fabrikált, amelyet szabadulásakor nem bocsátottam rendelkezésére. Megállapítottam ugyanis, hogy nem sorolható a foglyok úgynevezett művészi alkotásai közé, sőt inkább értelmetlenségnek látszott. Mit mesterkednek általában a rabok? Faragott, rajzolt, festett tárgyak képletes értelmével adják jelét a törvényes hatalom elleni gyűlöletüknek. Bodor farag-

ványa viszont nem képletes, hanem képletlenség! Nem fecseg politikai nézeteiről, a titkát ezért nehéz megfejteni. Alkotójának megrokkant elmebeli állapotáról tanúskodhat, ám lehetséges, hogy gyanús célját épp látszólagos céltalansága hordozza. Tessék megvizsgálni!

KOMISSZÁR: Kérjük a madarat!

NÉMETH: Hol a madár?

ZIMMERMANN *(a terem végéből futva jön, hóna alatt a madárral, s átadja Ujfaluassynek).*

UJFALUSSY: Íme! Felhúzó! Nem énekel, miként a madarak, hanem... *(A madár megszólal.)* Ugat.

KOMISSZÁR: Ez a madár kuvasz módra ugat. Tessék újból megfigyelni! *(Újra megszólaltatja.)*

UJFALUSSY: Erdélyi kopó? Magyar vizsla?

KOMISSZÁR: Az erdélyi magyar császárgyűlölet kutyája. *(Távolí, majd egyre közeledő kutyaugatás kintről. Komisszár intésére Ujfaluassy a madarat a bírók elé viszi, Pé Venczel veszi át és szólaltatja meg. Hallgatják.)*

KOMISSZÁR *(a fölerősödött és sokirányú kutyaugatás hallatán):* Mi ez, kérem? Káplár! Csöndet és rendet teremteni!

PÉ VENCZEL: Őrség! A kutyákat elnémitani!

(Káplár után fegyveres örök is futnak, majd néhány másodperc múlva puskalövések; sebesült kutyák fájdalmas vonítása, nyüszítése, még dühösebb ugatása. Káplár visszatér.)

KOMISSZÁR: Káplár! Eleven kutyá maradt még?

KÁPLÁR: Magnak való sem, ezredes úr!

KOMISSZÁR *(a közönség felől jövő ugatásra):* És ez kicsoda? *(Más-más irányból jövő ugatás.)* Kutyavásár? *(Az urak döbbenet hallgatják a terem padsoraiból ugató láthatatlan kutyákat. Meredt szemek, riadt arcok. A közönség némán tátogató szájából szabályszerű, ijesztő kutyacsaholás hangzik.)*

PÉ VENCZEL: Őrség! A kutyákat elnémitani!

(A terem közepéből örök fognak fegyvert a közönségre, ám ettől csak erősödik az ugatás.)

KOMISSZÁR: Ruhe, verfluchte Hunde! Kilonni őket!

EGY HANG: Feuer! *(Sortűz a közönség irányába. Csönd. Az emberek összeszorított szájával, mozdulatlanul merednek a fegyveresekre. Láthatatlan sebekből merevedő vér fölerősített hangja. A vércsöpögést erős zenei jajahang, sikoly zárja.)*

KOMISSZÁR: Aki kutyává lett, ne feledje: jó még kutyára dér! Főbíró úr, olvassa föl a madár szárnyára pingált feliratot. Halljuk!

PÉ VENCZEL: Az ugató császár!

KOMISSZÁR: Hangosabban!

PÉ VENCZEL: Az ugató császár.

KOMISSZÁR: Vádlott adjon rá magyarázatot!

MIKES: Vádlott! Hogy kell ezt érteni?

BODOR: Az ugató császármadár!

MIKES: A kettő nem azonos!

BODOR: Nem azonos.

MIKES: Magyarázat?

BODOR: Elfogyott volt a festékem.

MIKES: Főbíró úr! Elfogadható ez?

PÉ VENCZEL: Nem fogadható el.

NEUMANN: Bocsanát! Judicialiter talán elutasítható, ám logice semmiképpen! Leíratik betűvel a szó: császár, az ugatás tényét azonban a madár valósítja meg. Két ártatlan fogalom párhuzamosságát önök megszüntetik, majd erőszakot kapcsolással bűnténynek minősítik. Tessék kérem az euklidészi párhuzamossági axiómát figyelembe venni!

PÉ VENCZEL: Kérem akkor: figyelembe vegyük?

KOMISSZÁR: A bíróság teljesítse feladatát!

(A szín lassan elsötétül, zene szól, majd amikor újra kivilágosodik, csak a fegyveres öregek láthatók a tárgyalóteremben. Ujfalussy felügyel rájuk.)

Kilencedik jelenet

Öregek, Ujfalussy, Bolond.

BOLOND *(jön, kollégiumi tanárként, osztálynaplóval):* Jóreggelt, gyerekek! Üljetek le! Emlékeztek még rám? Horváth Csongor vagyok, professzorotok voltam a református főtanodában. Rég nem láttuk egymást, a

nagy viharban mind kiröppentetek a csatateret. Valamelyikőtök elhagyta Fejéregyházán a honvédsípkáját. *(Ujfalussyhoz.)* Nem a tied volt, Ferencke?

UJFALUSSY: Lehetett volna, tanár úr! *(Elveszi.)*

BOLOND: Mióta nem láttuk egymást... hogy is mondjam... én a félnótások útját jártam, majd visszatértem a főtanodába, de megint kirúgtak onnan. A sokáig viselt ál-orca összeső az ember arcával, többé nem tudja levetni. De biztos vagyok benne, hogy emlékeztek még az én igazi arcomra, bár lelkileg elesett vagyok. Milyen nap is van ma?

UJFALUSSY: Ítélethozatali nap, tanár úr!

BOLOND: Ítélethozatal! Szép. Akkor énekel kezdjük a napot, ahogy régen szoktuk. Gott erhalte helyett Vörösmarty Szózatával. No gyerekek! Kettő-három! *(Énekl.)* Hazádnak rendületlenül... *(Senki nem követi.)* Istenem! Elfelejtettétek! Szégyen és gyalázat! Elfelejtettétek! Újra kell tanulni! Lássuk, mi a mai lecke? *(Első örbőz, majd rendre a többihez.)* Németh Jánoska? Nem tudod! Szekunda! Pé Venczelke? Ül le, fiam! Szekunda! Mikes Misike! Te mindig szorgalmas voltál! Hogy leszel te főügyész, ha nem tanulod meg Csokonai Vitéz Mihály versét? Ül le! Szégyelld magad! Dózsa Pityuka? Miként sóhajtott föl Tempefői Csokonai keserűségével? Nem tudod. Figyelj! Az is bolond, aki poétává lesz Magyarországon! És hogyan vélekednek mások manapság? Az is bolond, aki magyar marad Erdélyben és Magyarországon! Ezek hallatán vigyorog a sátán, ugrándozik örömeiben a törpeség! Ujfalussy Ferike?

UJFALUSSY: Professzor úr, én készültem volna, de rengeteg a fegyenc, a politikai fogoly, meg az útonálló, sok az akasztás, kevés az idő – tanulásra.

BOLOND *(megnézi hosszan):* Nem volt a tied a piros honvédsapka! Hát akkor gyerekek, lássuk, mit tanult mára Bodor Péterke? *(A szoborhoz lépve.)* No nézd csak! Hol röpdöstél az éjjel? Letörött a szárnyad! Nem vigyázol a szárnyaidra, gyermekem! Csokonai versének címe? Nagyszerű, nagyszerű! *A magánossághoz.* Meg is tanultad, remé-

lem, Halljam! *(Halk gyermekhang, hegedűkísérettel.)*

Áldott magánosság jövell! ragadj el
Álmodba most is engemet;
Ha mások elhagynának is, ne hagyj el,
Ringasd öledbe lelkemet.

Nagyszerű! Csodálatos volt ez, kicsi Bodor!
Magam is az ölemben ringatnálak lelkemnek társaként! De mondd, fiacskám, miért vagy te ma oly nagyon szomorú? Bántalom ért? Túl messzire ragadott el a képzelet, és magadra maradtál? Ne félj az áldott magánytól! Úgy közelebb vagy az Istenhez. *(Tűnődés.)* Mikor tizenkét órától kezdve sötétség lett az egész földön, a keresztre feszített Jézus fölkiáltott az égre: „Éli, éli, lamá sabaktáni!” „Én Istenem, én Istenem, miért hagytál el engemet?” Mi pedig az ő szavait ismételve mondjuk: miért hagytál el bennünket, akik Hétfájdalmú Szűzmáriának, Magyarok Nagyasszonyának ajánlottuk föl szép országunkat? De ha mások elhagynának is, kicsi Bodor Péter, én veled maradok. *(Ölében a szoborral megy kifelé. Az örök a Szózat két sorát éneklék. Ehhez csatlakoznak a láthatatlan rabok is.)*

Áldjon vagy verjen sors keze:
Itt élne és meghalnod kell.

(Kétszeri ismétlés.)

BOLOND *(el).*

HANG: Achtung! Urteilsverkünoung.

(A fegyőrök, teremőrök katonás mozdulatokkal ki.)

Tizedik jelenet

UJFALUSSY: Ítélethirdetés!

(Kürtszó. Jön egyik oldalról Pé Venczel, Németh, Mikes, Dózsa, Neumann, ellenkező irányból Komisszár és Káplár. Örök vezetik Bodort, Claudiát. Közönség kizárva.)

PÉ VENCZEL *(fölsáll, intésére csak Claudia áll föl):* Gróf Rhédey Claudia ügyében hozott egyöntetű ítéletünk!

NÉMETH: Fölmentő!

MIKES: Fölmentő!

DÓZSA: Fölmentő!

NEUMANN: Fölmentő!

PÉ VENCZEL: Személyem, Pé Venczel: fölmentő! Bodor Lajos, alias Bodor Péter felségárulási ügyében az ítélet:

NÉMETH: Kötél általi halál!

MIKES: Halál!

DÓZSA: Halál!

NEUMANN: Halál!

PÉ VENCZEL: Személyem, Marosszék főbírója: halál! Az utolsó szó jogán az elítélt szólhat.

(Távoli zene. A „Vásárhelyi halastó” néhány foszlánya.)

BODOR: Bíró urak! Mostanáig a biblikus idők homályában támadt és tovatűnt látomásnak véltem János apostol sárkányos világát. És látám, hogy a tengerből feljött egy fenevad: tíz szarva és hét feje volt, és mindahány istenkáromlás. De csak az apostol látta vajon? A fenevad itt garázdalkodik közöttünk! És adatott neki hatalom a cselekvésre száz meg száz éven át, minden nyelv és nemzet fölött. Megadatott neki, hogy elborítsa rettegéssel az emberi életet. Felségárulás egy madár ugatása? Akkor miért nem az a patkányok éneke s a félelem temetőbogarainak nyüzsgése az emberi szemekben? Mindezt nem csekély önáltatással a mások szemében láttam, és elteltem szánalommal az emberek iránt, akik nem úgy cselekszenek, ahogy én cselekszem. Látom azonban, hogy magam is szánalomra méltó lettem. Szánalmat kérek tehát ítélőimtől. Feltaláló terveim közé iktattam a páros egyszemély boldogságát ezzel az aszszonnyal, életem megmentőjével, akit önök a bűnrészesség vádjára alól fölmentettek. Ezt köszönöm. Bizonyos, hogy ha én nem leszek már, általa mégis itt leszek az élők között. Mindazonáltal Öfelségéhez kegyelemért folyamodom. Ha pedig elutasítatik, vegyék el tőlem a bitófa kínját – golyó által. Az utolsó szó jogán kérem! Golyó által!

PÉ VENCZEL *(ezt inkább a Komisszárnak szánva):* Erdeinkben elegendő fa van az ilyen jómadarak számára!

KOMISSZÁR: Lesz bitónak való fa! Lészen elegendő golyó, puskapor az árulóknak! *(Távozik, Káplár, Ujfalussy követi.)*

Tizenegyedik jelenet

Előbbiek, Komisszár, Káplár, Ujfalussy nélkül.

BODOR: Azt mondd, főbíró, hogy erdeinkben elegendő fa van a magyarok számára. Mondod ezt magyar létedre, Haynauként, bresciai hiénaként, fölfedve most már igazi arculatodat.

PÉ VENCZEL: A helyzet kényszerében szóltam!

BODOR: Kényszer! Ó, kényszer! Minden gerinctelen csúszómászó mentsége: a helyzet!

PÉ VENCZEL: Nem titkoltad el a törvény előtt magad is nevedet, pusztá létedet?

BODOR: Rajtam kívül azzal senki másnak nem ártottam! Istentől adatott jogom kimenteni álmaimat a tűzvészből, a hiúságok vásárának kegyetlen tülekedéséből!

PÉ VENCZEL: A helyzet vaskényszerében szóltam ellened Toldy Zsigmond jelenléte miatt. Szóltam, akár Dániel próféta az oroszlánveremben.

BODOR: Dániel! Nem átalod magad vele párhuzamba vonni!

PÉ VENCZEL: Dániel az oroszlánokkal nem együtt ordibála vala?

BODOR: Együtt ordibála vala, de nem nyala vala! Vadak közt a vadakhoz kell igazodni, nem a madarakhoz. Veremben a verem az úr, nem a csillagos ég!

CLAUDIA: Életem árán is kimentem őt a szakadékból, ahová jóhiszeműség, rágalom és luciferi cselszövés juttatta.

PÉ VENCZEL: Másként szeretünk volna dönteni. A Mozgó Büntető Bizottmány telepedett a nyakunkra. A felségárulást a törvény halállal bünteti. A törvény tisztelete és alkalmazása: császárhűségünk bizonyítéka. A hűségre pedig mindenkor engedékenység a válasz; folyamodványaink megértő kezelése. Azért ítéltünk halálra, hogy életben maradhass.

BODOR: Ó, képmutató szamaritánusok hitvány gyülekezete!

CLAUDIA: Életem árán is megmentem őt a szakadékból, ahová jóhiszeműség, rágalom és luciferi cselszövés taszította!

PÉ VENCZEL: A császár megnősült. A császár meglátogat minket. A császár mézes-heteit éli, és kegyelmet fog osztogatni. A császár életadakozó kedvét alattvalói hűséggel táplálni és növelni kell. *(Papírlapot mutat föl, s olvassa.)* Én, Bodor Péter, építész-műszerész és szobrász, geometra, Felséged marosvásárhelyi látogatásának alkalmából őszinte rajongással és vezeklésképpen olyan zenélő kutat alkotnék, amely a Gott erhalte zengő hangjaival és kupoláján felséged szobrával magyar népünk királyhűségét, szeretetét hirdetné fennem...

BODOR: És tegyem ezt orcapirulás nélkül? Asszonyom szép arcát cseréljem el a császár pofájával?

PÉ VENCZEL: Egy veszendőbe jutott élet ingyen vissza nem szerezhető. A hűség, a hála és a dicséret borraivalója, csúszó-kenőpénze, baksisa, Tringgeldje feljebbvalóink szívét meglágyíthatja.

BODOR: Ily szegyéntenül apportírozni nem tanulok én meg soha!

CLAUDIA: Segíts magadon és rajtam, Bodor Péter! Az én arcom külsőség! Ami bennünket összeköt, azt semmilyen szobor, sem Énekek Éneke ki nem fejezheti. Dobd oda Vénusz-szobrunkat Őfelségének! Az istenítés éhét csillapítja vele, és mi tovább megyünk ketten Daphnisz és Chloé útján... tücsökciripelésben.

PÉ VENCZEL: Vesd ki szívedből a hiúságot és gőgöt, Bodor Péter! Az élet és annak megtartása mindenek fölött áll. A halálban, túl jón és rosszon, értelmét veszti minden földi ragaszkodásunk. Mert jobb az élő eb, hogynem a megholt oroszlán.

CLAUDIA: Szánd meg a mi kettőnk szép szándékát, Péter! Az én arcom külsőség. Ami bennünket összeköt: sem szobor, sem Énekek Éneke ki nem fejezheti.

BODOR: Délnek futottam úszó jégtáblán, amely észak felé tart a tengerár törvénye szerint. Mindenható Isten, aki az emberi szívekbe látsz, légy tanúm rá, hogy őszinte és tiszta volt bennem a szándék.

CLAUDIA: Magunkra maradtunk. De mint-ha sokaság lenne már a páros egyszemély is. A csigaház magányára vágytunk mind a ketten, de te nem szóltál nekem az úszó jégtábláról. Nem szóltál...

Tizenkettedik jelenet

Előbbiek és Komisszár, Káplár, Ujfalussy, aki a fegyveres csendőrök szótlan parancsnoka.

HANGOK *(ijesztő brutalitással, későbbben kutyagatással keverten):* Achtung! Achtung! A Mozgó Büntető Bizottmány! A Mozgó Büntető Bizottmány!

(A fegyveresek közreveszik a bentlévőket.)

KOMISSZÁR: Helyéről senki ne mozduljon! Nincs moccanás! Ha bárki ellenáll, Ujfalussy Ferenc teljesítse kötelességét! Kérem bevezetni Horváth Csongor fizetett bolondot!

UJFALUSSY: Megértettem!

KOMISSZÁR: Nemesnek és becsületesnek vélt magisztrátus! Önök a törvény erejével sújtottak le Bodor Péter, alias Lajos bújtatott elítéltra, a felségárulóra! A kényszerű kötelességteljesítés érvényben marad, a bizánci jellegű képmutatásnak pedig végét vetjük! A Monarchia megdöntése végett Kossuth Lajos által szervezett széles körű összeesküvés beigazolódtott vádjával önöket letartóztatom. Saját érdekük, hogy semmi ellenállást ne tanúsítsanak! A felségárulás fellett ítélkező, bőriüket mentő felségárulók napja lehanyatlott! A Mozgó Büntető Bizottmány pedig teljesíteni fogja kötelességét!

(Csend.)

UJFALUSSY: Achtung!

(Erős bakancs-csizma dubogás három lépésben; a negyedik a megállás hangja.)

KOMISSZÁR *(előbb jön, megáll Pé Venczel előtt):* Régóta figyeljük önöket, urak! *(Bodort, majd újból Pé Venczelt figyelve, annak szeme közé nézve.)* A párhuzamosok az akasztófán találkoznak.

PÉ VENCZEL *(mély megvetéssel nézi a Komisszárt. Arcul köpi.)*

(A toronyóra tizenkettőt üt.)

BODOR: Az én órám eljött, és nappali fényben az éjfélnék idejét jelzi.

CLAUDIA *(Bodorhoz lép):* Nem lehetséges ez! Nem tűrheti ezt az Isten. Nem! Nem! Nem! *(Sírva borul Bodorra.)*

BODOR: Minden lehetséges. Hiába kértem én új fehér szárnyakat az égtől: kések között, szuronyerdőben nem lehet repülni.

CLAUDIA: Kedvesem! Életem lehanyatlott álma! Minekünk szuronyerdőben is szállani kellett volna! Szállani... együtt... *(Bodor karjában eszméletét veszti.)*

A szín elsötétül. Csizmadobogás. Vezénylő tisztek hangja: „Tűz! Feuer!” Többször ismétlődik. Mindannyiszor puskaropogás. Kis csend után asszonyi sikolyból halotti siratóba forduló hang, hömpölygő harangzúgás. Gyászruhás asszonyok vonulása. Elöl Claudia és a magisztrátus tagjainak özvegyei. Minden asszony kezében fehér őszirózsa. Halottak napja.

Kopjafaerdő és gyertyavilágítás a képzeletbeli erdélyi temetőben. A 90. zsoltár vegyes kórus hangján, orgonakisérettel. „Tebenned bízunk eleitől fogva.” E vonulás a zsoltár első versszakának végéig tart, majd

függöny